

Södertörns högskola
Lärarytbildningen med interkulturell profil
Utbildningsvetenskap C
Examensarbete, 15 hp

Höstterminen 2007

Integrering av Bild och Svenska

Att skapa sammanhang i undervisningen

Av: Elin Engström
Handledare: Christina Bergman
Examinator: Kenneth Awebro

Integration of Art and Swedish – To create context in teaching

Elin Engström

Abstract

The purpose of my essay is to see how teachers are working to integrate the two subjects Art and Swedish in their teaching, and to see how this integration is made. What do teachers think about subject-integration? What are the positive effects of it? Are there any difficulties involved? Do the teachers prioritize cooperation with other subjects?

To answer my questions I have interviewed eight teachers, four of them in upper secondary school and four in lower secondary school. I have also studied literature about subject-integration and children's learning, curriculum's and syllabi in the subjects of Art and Swedish.

The results of my study show that the interviewed teachers are positive when it comes to integrating Art and Swedish and other subjects. Most of them see no problems when integrating subjects. Still several teachers do not integrate Swedish and Art in their teaching, even if they find it positive. The teachers who are integrating Art and Swedish today present many practical ideas of how to do it, and they think that integration of subjects is very important.

As a teacher you have to be open-minded. There is no difference if you work in upper secondary school or in lower secondary school. The most important thing is your own attitude and your willingness to make subject-integration come true.

Keywords: subject-integration, cooperation, Art, Swedish

Integrering av Bild och Svenska – Att skapa sammanhang i undervisningen

Elin Engström

Sammanfattning

Syftet med min uppsats är att se hur lärare arbetar med att integrera ämnena Bild och Svenska i sin undervisning, och om det finns en integrering mellan dessa ämnen på skolorna. Vad tycker lärarna om ämnesintegrering? Ser de några positiva respektive negativa effekter av integreringen? Ser de några svårigheter med ämnesintegrering? Prioriteras samarbeten med andra ämnen?

För att svara på mina frågeställningar har jag intervjuat åtta lärare, fyra på högstadiet och fyra på gymnasiet. Jag har även studerat litteratur kring ämnesintegrering och barns lärande, läroplaner och kursplaner i ämnena Bild och Svenska.

Resultatet av min studie visar att de intervjuade lärarna är positiva till att integrera Bild och Svenska, och även andra ämnen, många av lärarna ser inga problem med denna integrering. Flera av dem integrerar inte dessa ämnen, trots att de säger att det är positivt med integrering. De lärare som integrerar Bild och Svenska har många praktiska idéer på hur man kan göra detta, och de tycker att ämnesintegration är väldigt viktigt.

Du måste ha ett öppet sinne som lärare, och vara öppen för att integrera ämnen. Det är ingen skillnad oavsett om du arbetar på gymnasiet eller högstadiet, det viktigaste är din egen attityd till att integrera ämnen och att du försöker att förverkliga ämnesintegreringen.

Nyckelord: ämnesintegrering, samarbete, bild, svenska

Förord

Jag har alltid tyckt om att lära mig saker, söka kunskap, och att kombinera mina intressen. Det är något som läraryrket kan bidra till, man lär sig nya saker varje dag. En handledare som jag har haft under min verksamhetsförlagda utbildning, tillsammans med mitt brinnande intresse för båda mina inriktningar, har inspirerat mig till att integrera mina ämnen i undervisningen.

Jag ska bli lärare i ämnena Svenska och Design & form, där bildämnet ingår i form av tvådimensionell design. Jag tror att eleverna kan förstå ämnena bättre och få mer kunskap inom svenska och bild om man integrerar dessa ämnen. Med mitt examensarbete vill jag även inspirera andra lärare och blivande lärare till ämnesintegrering, speciellt mellan bild och svenska, och även ge förslag på hur denna integrering kan se ut.

Jag skulle vilja tacka min familj och mina vänner som har stöttat mig under min utbildning, och min handledare Christina Bergman som har hjälpt mig att utveckla och tänka vidare på mina idéer till denna uppsats.

Speciellt skulle jag vilja tacka min mamma som fick mig att vilja bli lärare, och min sambo som har stöttat mig otroligt mycket under min utbildning. Likaså skulle jag vilja tacka min gymnasielärare i bild, Veera Kapari, som har inspirerat mig och fått mig att vilja undervisa inom bildämnet.

Ett stort tack till er alla!

Elin Engström

Innehåll

ABSTRACT

SAMMANFATTNING

FÖRORD

1 INLEDNING	5
1.1 CENTRALA BEGREPP.....	6
1.1.1 Allmänna begrepp.....	6
1.1.2 Begrepp i ämnena bild och svenska.....	7
1.2 BAKGRUND.....	8
1.2.1 Kursplaner i grundskolan.....	10
1.2.2 Kursplaner på gymnasiet.....	12
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	12
1.4 METOD.....	13
1.4.1 Intervjufrågorna.....	14
2 TIDIGARE FORSKNING OCH LITTERATUR	15
2.1 HUR BARN LÄR SIG OCH BARNNS UNDERVISNING.....	15
2.1.1 Gardner och de multipla intelligenserna.....	18
2.2 ÄMNESINTEGRERING.....	22
2.2.1 Integrering mellan ämnena bild och svenska.....	23
2.2.2 Bildämnet som ett ”hjälpämne”.....	27
3 RESULTAT	29
3.1 PRESENTATION AV DE INTERVJUADE LÄRARNAS.....	29
3.2 PÅ VILKET SÄTT KAN MAN INTEGRERA BILD OCH SVENSKA?.....	30
3.2.1 Att integrera på Estetiska programmet med inriktningen Bild och form.....	31
3.2.2 Att arbeta med elever som har svenska som andraspråk.....	32
3.2.3 Att integrera svenska och bild på högstadieskolor.....	33
3.3 VILKA FÖR- OCH NACKDELAR FINNS DET MED DENNA INTEGRERING?.....	35
3.4 FINNS DET NÅGRA SVÅRIGHETER MED DENNA INTEGRERING?.....	37
3.5 PRIORITERAS SAMARBETE MED ANDRA ÄMNER ÄN BILD OCH SVENSKA?.....	39
4 DISKUSSION OCH SLUTSATS	43
4.1 BILDÄMNETS ROLL.....	44
4.2 ELEVER PÅ ESTETISKA PROGRAM MED BILD OCH FORM INRIKTNING.....	46
4.3 FÖRÄNDRINGAR I SKOLAN OCH FÖR LÄRARYRKET.....	46
4.4 SAMARBETE OCH DESS EFFEKTER.....	48
4.5 SLUTSATS.....	49
4.6 VIDARE FORSKNING.....	49
REFERENSER	51
BILAGA I	54

1 Inledning

Jag är inte någon läsmänniska, har aldrig varit det, kommer aldrig att kunna bli det. Men jag äter allting som har med bild att göra. /.../ Ingmar Bergman i intervjuboken "Bergman om Bergman" ¹

Ovanstående citat skulle passa in på många elever i dagens skola. Alla elever har inte en talang för att skriva och läsa, men de har andra sätt att uttrycka sig, som bild, musik och drama. Dessa olika kunskaper borde skolan ta till vara, och variera undervisningen så att alla elevers starka sidor får synas.

Under min egen skolgång hade jag tyckt att en ämnesintegrering, speciellt mellan bild och svenska, skulle ha gjort skolan mer intressant och lättare. En ämnesintegrering skulle även ha hjälpt mig att förstå vad jag hade för användning av den kunskap som jag fick i skolan och att alla ämnen hör ihop, eftersom ingen lärare förklarade detta.

I min uppsats ska jag genom en kvalitativ undersökning² ta reda på om lärarna integrerar eller samarbetar mellan ämnena bild och svenska, om de använder sig av bildskapande eller om de tar inspiration av bilder. Därutöver vill jag ta reda på hur dessa ämnen kan integreras, varför det är bra eller dåligt, och om lärarna vill eller inte vill integrera ämnen. Jag tror att det finns stora möjligheter att integrera dessa ämnen, men hur ska jag som lärare integrera dem? Vad finns det för konkreta uppgifter där man kan integrera dessa ämnen? Och finns det bara positiva effekter av att integrera ämnen?

Alla elever har olika saker som de är bra på, olika bakgrund och olika intressen. Det är viktigt att vi tar till vara på alla olikheter för att skapa så bra förutsättningar och ge så mycket kunskap som möjligt till eleverna. Då är det också viktigt att ge eleverna en helhetsbild av skolan, så de vet hur de ska använda sig av sina kunskaper när de kommer ut i det "verkliga livet". Det är något som kan göras genom ämnesintegrering, och samarbete lärare emellan.

Litteratur och uppsatser som jag har läst handlar om ämnesintegrering i allmänhet, eller vad lärare tycker är positivt och vad de har för syfte med ämnesintegrering. Inte ofta har litteratur och uppsatser handlat om ämnena bild och svenska, och inte ofta står det om hur lärare arbetar.

¹ Kockum, Arne, *Visuell förmåga viktigare än att kunna stava*, Bild i skolan nr 02/2007

² Patel, Runa & Davidson, Bo (2003:14) *Forskningsmetodikens grunder*

Det finns två olika sätt att arbeta med bilder. Det första är rent beskrivande, vad vi ser på bilden, och den andra är på ett tolkningsplan.³ Utöver det finns även bildskapande, som alla bildlärare använder sig av. Integrering av bild och svenska kan ske på många olika sätt, inte enbart genom samarbete utan även genom att lärarna i respektive ämne integrerar ämnena i sin egen undervisning.

1.1 Centrala begrepp

Jag kommer här att ta upp de centrala begrepp som jag ska använda mig av i min uppsats, för att du som läsare ska veta hur jag använder begreppen. Både generella begrepp och begrepp som används inom ämnena svenska och bild kommer att förklaras.

1.1.1 Allmänna begrepp

Integrering/ämnesintegrering: Med integrering/ämnesintegrering menar jag att man i ett tema, projekt, moment eller undervisning använder sig av flera ämnen, i detta fall svenska och bild. Det vill säga att man använder sig av både ämnet svenska och ämnet bild i den valda undervisningen.

Samarbete: I detta fall syftar jag på det som lärarna gör för att integrera de valda ämnena. De kan både integrera ämnena själva i sin egen undervisning, eller samarbeta med andra lärare i andra ämnen och genom det skapa en ämnesintegrering.

Invandrarelever: Med invandrarelever menar jag elever som inte är födda i Sverige, utan de har invandrat hit från andra länder. I detta fall är eleverna nyanlända till Sverige, de är inte till exempel andra generationens invandrare, utan alla är födda utomlands. Därför har jag valt denna benämning istället för till exempel elever med invandrarbakgrund, elever med annat modersmål än svenska eller elever som inte är etniskt svenska.

³ Borgersen, Terje & Ellingsen, Hein (1994:60) *Bildanalys*

1.1.2 Begrepp i ämnena bild och svenska

Pastisch: Det är ett konstnärligt verk som i stil eller utförande är tydligt inspirerat av en äldre stil eller ett specifikt äldre verk.

Parafra: Detta är en omskrivning, omdiktning eller bearbetning av en äldre text, bild eller målning. Inom konsten är det alltså en avbildning av en känd målning, som har samma komposition och färger som originalet, men med ett annat motiv. *Mona Lisa* av Leonardo da Vinci är ett exempel på en målning som det gjorts många parafrafer av.

Fabler: En kort symbolisk berättelse där huvudpersonerna, vilket ofta är förmänskligade djur, visar på en sensmoral genom sitt handlande eller repliker.

Surrealism: Här menar jag en riktning inom konsten. Surrealisterna avbildar en fantasi eller en drömvärld och målningarna kan vara abstrakta, det vill säga icke föreställande, eller föreställande. Surrealisterna ville ocensurerat få fram det undermedvetna eller omedvetna. Det är även en inriktning inom litteraturen, och har blivit mer av en ideologi eller en livshållning. Exempel på surrealistiska konstnärer är Salvador Dalí, André Masson, Joan Miró, och ibland räknas även Pablo Picasso till surrealisterna.

Joan Miró: Det är en spansk konstnär som var verksam på 1900-talet. Miró räknas som en surrealistisk konstnär, och hans verk är ofta abstrakta, men även föreställande, och fulla av form och rytm.

Kroki: Skissade teckningar av levande modeller kallas för kroki.

Komposition: I detta fall pratar jag om komposition inom bildkonsten, ej inom musiken, som handlar om hur målningen är uppbyggd.

Perspektiv: Uppfattningen av de rumsliga förhållandena som används för att skapa en illusion av verkligheten i målningar.

Gyllene snittet: Inom konsten är gyllene snittet den punkt i en målning som är den mest harmoniska, och som ögat dras till. Målningen måste då vara uppbyggd efter gyllene snittets

proportioner, vilket är; *den långa sidan* • 0.62 = *den korta sidan*. Gyllene snittet finns även i matematiken, naturen och människan. Det kan vara svårt att förstå om man inte har fått undervisning i gyllene snittet.

Idag är gyllene snittet inte något som människan direkt tänker på, utan den finns i det undermedvetna. Under renässansen däremot var konstnärerna tvungna att ha kunskap om och arbeta efter gyllene snittet för att de skulle bli bekräftade och respekterade som konstnärer.

1.2 Bakgrund

Både skolledare, lärare och politiker idag är positiva till ämnesintegrering. Trots det finns det lärare som inte integrerar ämnen och är ovilliga att dela med sig av sitt ämnes timmar. En ämnesintegrering kan ge eleverna ett större sammanhang i skolan, och det blir då lättare för dem att använda sina kunskaper utanför skolan. Det verkliga livet är inte indelat i ämnen, det är bara skolan som är det. Eleverna kan lära sig lättare genom integrering, då de bättre förstår hur ämnena hänger ihop och deras samband med verkligheten.

Dagens skola ställer andra krav på lärare än tidigare, och därmed andra krav på arbetsätt och metoder. Enligt Lpo 94 och Lpf 94 ska skolan arbeta för att eleverna ska finna sin unika egenart och att ta hänsyn till varje elevs förutsättningar, behov och kunskapsnivå. I Lpo 94 står det även att undervisningen inte kan vara lika för alla eftersom eleverna har olika svårt för olika saker.⁴ Båda läroplanerna skriver även att skolan ska förbereda eleverna inför samhället och verkligheten, och skapa en helhet och ett sammanhang i undervisningen.⁵ Lpf 94 påpekar även att skolan ska förbereda eleverna inför samhällslivet så att de klarar sig när arbetslivet och samhället förändras.⁶

Eleverna ska få en harmonisk utveckling genom att innehållet och arbetsformerna varierar på ett balanserat sätt enligt Lpo 94, och skolan ska ge utrymme för olika kunskapsformer så att lärandet blir en helhet.⁷ De skriver att lärarna ska sträva efter att integrera och balansera

⁴ Lärarnas riksförbund (2003:12-13 & 46-47) *Lärboken – läroplaner, skollagen, policydokument*

⁵ Ibid. sid. 14-15 & 48-49

⁶ Ibid. sid. 51

⁷ Ibid. sid. 16

kunskaper i sin undervisning.⁸ Även Lpf 94 skriver att eleverna ska ges möjlighet att få en harmonisk och allsidig utveckling.⁹

Enligt Lpo 94 ska skolan sträva mot att eleverna ska hitta ett eget sätt att lära och att de ska skaffa sig kunskaper för att förberedas och få en grund inför livet. Eleverna ska också uppnå målet att utveckla sin förmåga att skapa kreativt och ha fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kultur.¹⁰ De krav som ställs på läraren i Lpo 94 är bland annat att de ska ansvara för att eleverna får prova på olika arbetsformer och arbetssätt.¹¹ I Lpf 94 står det att läraren ska göra så att eleven känner att kunskap är meningsfull, och skapa en balans mellan teori och praktik för att främja elevens lärande, samt att de ska samverka med andra lärare för att nå utbildningsmålen.¹² Ett ansvar som läggs på rektorn i båda läroplanerna är att samordna ämnen så att eleverna får en helhetsbild av ämnena. Enligt Lpo 94 ansvarar rektorn även över att ämnesövergripande arbeten integreras i undervisningen, och i Lpf 94 har rektorn ansvar för att se till att olika kurslärare samverkar för att skapa ett sammanhang för eleverna.¹³

När samhället förändras gör även skolan det, men skolan påverkar även samhällets utveckling. Genom att skolan och samhället förändras får skolan nya uppdrag, och skolreformerna är väsentliga för hur lärarnas arbete förändras i form av skolsystem och kunskapsinnehåll.¹⁴ Det ställs nya krav på lärare och det kommer en ny sorts lärare efter varje reform, menar Carlgren och Marton.¹⁵ Dessa krav ställs på formen och innehållet i lärarnas kunskap, och de menar att reformerna påverkar relationen mellan läroplan, skolpraktik och lärarens arbete.

Auktoritet för lärare idag är inget självklart, Carlgren och Marton förklarar det som att man idag måste vinna auktoritet bland eleverna och lärararbetet idag sker på ett mer jämställt sätt.¹⁶ Efter 1990-talets skolreformer ställs det även större krav på lärarnas arbete utanför klassrummet när det gäller upplägg, innehåll och bedömning. Det nya uppdraget ställer också krav på en annan professionalism. Läraryrket har förändrats från att utföra vissa givna uppgifter, till att handla mer om att utforma, pröva och förändra verksamheten för att uppnå olika syften.¹⁷ Enligt Carlgren och Marton handlar en stor del av lärarens arbete om att få

⁸ Ibid. sid. 18

⁹ Ibid. sid. 51

¹⁰ Ibid. sid. 19-20

¹¹ Ibid. sid. 24

¹² Ibid. sid. 55-56

¹³ Ibid. sid. 28 & 62

¹⁴ Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2004:78-79) *Lärare av i morgon*

¹⁵ Ibid. sid. 80

¹⁶ Ibid. sid. 82

¹⁷ Ibid. sid. 82-84

eleverna att delta i de planerade uppgifterna, och läraren måste skapa sammanhang i undervisningen för att eleverna ska bli motiverade att delta.¹⁸

Skolans uppdrag handlar inte enbart om kunskap, utan det handlar även om att forma människor som ska fungera i samhället och bidra till dess utveckling och skapa en gemenskap. Skolorna där lärare ska arbeta ser ofta ut på ett speciellt sätt, ofta är det klasser på ungefär 25 elever och lektionerna är ofta 40 minuter och följer ett schema som upprepas varje vecka. Carlgren och Marton menar att ett explicit drag i lärarens yrke är att hålla ordningen i klassrummet, och att det ofta i det traditionella klassrummet verkar som om läraren står ”mot” klassen då flera elever gör allt för att undvika arbetet.¹⁹

Carlgren och Marton tror att lärare kommer att bli mer medvetna om vad de själva och andra lärare gör för att utveckla eleverna inför framtiden. Det ska vara en självklarhet att det som eleverna lär sig i skolan ska vara användbart i andra sammanhang.²⁰

Även Forssell skriver att det nu är lärarna och rektorn som får ta ansvaret för hur skolan och dess uppdrag ska förverkligas, och lärarens planering gäller både den egna undervisningen och skolans verksamhet. Detta ställer större krav på lärarna, samt att samhällliga förändringar också påverkar lärarens undervisning. Det ställs även högre krav på lärarna då de inte är de enda som självklart vet bäst och deras auktoritet är inte längre självklar, både på grund av att elevernas föräldrar kan ha lika hög eller högre utbildning än läraren och eleverna kan veta mer än lärarna i vissa specialområden.²¹ Forsell menar också att det måste finnas en vilja till förändring hos lärarna.²²

1.2.1 Kursplaner i grundskolan

De kursplanerna som jag har tittat på för grundskolan är för ämnena bild, svenska och svenska som andraspråk. Bildämnet ger möjligheter till att reflektera över hur människor tänker, skapar och upplever sig själva och omvärlden, vilket utgör en viktig del av det kulturarv som skolan ska förmedla.²³ Syftet med bildämnet är att utveckla kunskap om bilder och kunskap i att framställa, analysera och kommunicera med bilder. Bildkommunikation är en viktig del för

¹⁸ Ibid. sid. 69

¹⁹ Ibid. sid. 70-71

²⁰ Ibid. sid. 224-225

²¹ Forssell, Anna (2005:260-261) *Boken om pedagogerna*

²² Ibid. sid. 268

²³ Kursplan för grundskolan i ämnet bild

att delta aktivt i samhällslivet, enligt ämnets kursplan. Kursplanen i bild framhåller även ämnets betydelse för resterande skolarbete och elevernas liv, och framhåller att bild är en väg till kunskap och personlig utveckling. Ett av målen att sträva mot inom ämnet är att bli medveten om bilden som språk och dess roll, användning och kommunikationsmöjligheter.

Kursplanen i bild visar på dess samverkan med andra uttrycksformer, bland annat tal, text och musik. Den uppmuntrar även till gränsöverskridande arbete då kursplanen framhåller att kommunikation idag sker genom kombination av olika medier. Några av kraven som eleverna ska uppnå vid femte skolåret är att de ska kunna berätta, beskriva eller förklara genom att använda sina egna och andras bilder, och de ska en grundläggande förmåga att tolka och granska bilder och former. Vid det nionde skolåret ska eleverna kunna analysera och granska olika typer av bilder kritiskt, det kan vara konstbilder, reklam, propaganda, nyheter, tredimensionella ting, stillbilder och rörliga bilder.²⁴

Ämnet svenska i grundskolan handlar om att eleverna ska få möjlighet att använda och utveckla förmågan att tala, lyssna, se, läsa och skriva²⁵, vilket även står i kursplanen för ämnet svenska som andraspråk.²⁶ Kursplanen i svenska framhåller även språkets nyckelställning i skolarbetet genom kommunikation. Syftet med ämnet är att utveckla elevernas förmåga till kommunikation, tänkande och kreativitet genom samarbete med andra ämnen.

Både kursplanen i svenska och svenska som andraspråk betonar att kultur och språk är förenade med varandra, och att svenskämnet ska stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturella bakgrunder. I kursplanen för svenska som andraspråk står det även att eleverna ska jämföra deras hemlands kultur med den svenska kulturen, för att förstå värdegrunden som den svenska skolan och samhället vilar på.

I kursplanen för svenska står det att textbearbetning inte alltid behöver betyda läsning, utan det kan även handla om studier av drama, rollspel, film och bilder. Det står även att elever kan utveckla goda språkfärdigheter genom att använda språket i meningsfulla sammanhang. Ett av målen som eleverna ska ha uppnått efter årskurs 9 i ämnet svenska är att kunna ta del av, reflektera och värdera uttryck och innehåll i bild, film och teater. Kursplanen i svenska som andraspråk betonar istället att eleverna får tillgång till ett rikt ordförråd och grundläggande grammatik.

²⁴ Ibid.

²⁵ Kursplan för grundskolan i ämnet svenska

²⁶ Kursplan för grundskolan i ämnet svenska som andraspråk

1.2.2 Kursplaner på gymnasiet

Kursplanerna från gymnasiet som jag har tittat på är i kurserna Bild och form (grundkurs och fördjupningskurs), Bild, Estetisk verksamhet, Projektarbete, Svenska A, Svenska B, Svenska C, Svenska som andraspråk A och Svenska som andraspråk B.

I kurserna Bild och form, både i grundkursen och i fördjupningskursen, är det framförallt att analysera som kan kopplas till ämnet svenska. Och i kursen Bild handlar det bland annat om att analysera och motivera sina konstnärliga val. Dessa kurser har elever på estetiska programmet med inriktning Bild och form. Den kurs där bild ingår för de elever som inte går bildestetiskt program heter Estetisk verksamhet. Där handlar det bland annat om att eleverna ska knyta estetisk verksamhet till den egna studieinriktningen, och de ska reflektera och uttrycka sina tankar med hjälp av ett estetiskt uttrycksmedel.

Kursplanerna i de olika svenskkurserna handlar mycket om att man ska koppla arbetet till den valda studieinriktningen, och utifrån elevernas intresse och behov. Svenska B handlar även om att analysera och reflektera över texter, och i Svenska C ska eleverna analysera texter som har en anknytning till den valda studieinriktningen. De ska även granska kritiskt och värdera budskapen i olika medier, och prova på olika uttrycksmedel för att framföra budskap.

Svenska som andraspråk A handlar om att eleverna ska använda skrivandet som ett medel för tänkande, och i Svenska som andraspråk B ska eleverna förmedla tankar i tal och skrift.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att ta reda på om det sker en integrering eller ett samarbete mellan ämnena svenska och bild i dagens skola, och hur denna integrering ser ut. Jag ska även se om det finns några tydliga skillnader mellan högstadiet och gymnasiet när det gäller svårigheter och inställningar till integrering, samt om samarbeten med andra ämnen prioriteras.

Utifrån mitt syfte ovan har jag valt följande frågeställningar:

- På vilket sätt integrerar/samarbetar lärare i ämnena bild och svenska?
- Vad är positivt respektive negativt, och vilka svårigheter finns det med denna integrering?
- Prioriteras samarbeten med andra ämnen?

1.4 Metod

För att svara på frågeställningarna i min uppsats ska jag använda mig av litteratur, kursplaner och kvalitativa intervjuer med bildlärare, svensklärare samt bild- och svensklärare.

Valet av skolor har gjorts utifrån storleken på samhället där de är placerade, och bland de intervjuade lärarna finns både lärare från kommunala skolor och friskolor. Jag har valt att intervjua 4 lärare på gymnasiet, varav 2 är bildlärare, 1 är svensklärare och 1 är svensk- och bildlärare. Även på högstadiet har intervjupersonerna bestått av 4 lärare; 1 svensklärare, 1 bildlärare, samt 2 bild- och svensklärare, varav 1 arbetar på en friskola.

Intervjumetoderna som jag har använt mig av är personliga kvalitativa intervjuer samt intervjuer i form av e-post i syftet att se hur dessa lärare arbetar och tänker kring ämnesintegrering.²⁷ Anledningen till e-postintervjuerna var att avståndet till skolan inte tillät mig att åka dit. Intervjuerna har utförts över e-post, istället för telefon, eftersom det då finns möjlighet för mig att citera den intervjuade läraren om jag skulle vilja det. Negativt med intervjuer över e-post är att det kan ta lång tid innan intervjupersonerna svarar, följdfrågor kan bli obesvarade och det blir lättare för intervjupersonerna att undvika frågorna.²⁸

Intervjuerna är endast gjorda med lärare, inte elever, vilket underlättar intervjuprocessen. Det betyder att jag inte behöver ta kontakt med vårdnadshavare, eftersom ingen av intervjupersonerna är under 18 år. Det passar inte att intervjua elever utifrån mitt syfte och min frågeställning, eftersom syftet är att se hur lärare arbetar. I och för sig skulle det vara intressant att se hur eleverna tycker att den antagna integreringen fungerar, men det är även något som lärarna kan svara på, och förhoppningsvis ge ett ärligt svar.

Under intervjuerna har jag skrivit ner allt det intervjupersonerna har sagt, jag har inte tagit bort någon information, utan allt som lärarna har sagt finns med i uppsatsen. Dessa anteckningar har jag skrivit ner under respektive intervjufråga, vilket även gäller för e-postintervjuerna, och i min resultatdel har jag delat in mina frågeställningar i olika rubriker där jag redovisat lärarnas svar.

För att skydda lärarna och skolornas identitet kommer jag att använda signaturer för lärarna, och vara noga med att beskriva skolorna så att man får en bild av hur skolan ser ut utan att veta vilken skola det är.

²⁷ Patel, Runa & Davidson, Bo (2003:78) *Forskningsmetodikens grunder*

²⁸ Häger, Björn (2001:137-138) *Intervjuteknik*

1.4.1 Intervjufrågorna

När jag formulerade mina intervjufrågor²⁹ gjorde jag det efter min uppsats syfte, och de kriterier som Häger skriver om i sin bok.³⁰ Eftersom jag ville att lärarna skulle ge långa svar och berätta mycket använde jag mig av öppna frågor.³¹

Under intervjun försökte jag att hålla mig i bakgrunden efter de öppna frågorna och lyssna aktivt, istället för att ta över intervjun³², för att intervjupersonerna skulle få berätta klart det de ville säga utan avbrott.³³ Jag hade även med en källkritisk fråga³⁴ *Kan du ge exempel på det?* i flera intervjufrågor, vilket gör att jag får en konkret dokumentation av hur lärarna arbetar. Intervjuerna gjorde jag på lärarnas hemmaplan, för att de skulle känna sig mer säkra och då öppna sig mer.³⁵

²⁹ Se Bilaga I

³⁰ Häger, Björn (2001) *Intervjuteknik*

³¹ *Ibid.* sid. 60-61

³² *Ibid.* sid. 59

³³ *Ibid.* sid. 80

³⁴ *Ibid.* sid. 76

³⁵ *Ibid.* sid. 146

2 Tidigare forskning och litteratur

Under denna rubrik kommer jag att ta upp den forskning som jag har tagit del av och den litteratur som jag har läst inom ämnesområdet. Jag kommer inte själv att reflektera över litteraturen under denna rubrik, utan sparar det till uppsatsens diskussion.

2.1 Hur barn lär sig och barns undervisning

Arfwedson skriver om Piaget, som anser att handling och problemlösning har en central plats i den kognitiva utvecklingen. Genom att medvetet samspela med omgivningen förvärvar individen kunskap, det betyder att ett barn som lär sig tar in den information som finns i omgivningen. Piaget använder begreppen assimilation och ackommodation, och menar att barnet assimilerar omgivningens egenskaper och sedan tolkar eller ackommoderar barnet omgivningen efter sin egen ålders typiska sätt att tänka, och kopplar det till tidigare kunskaper.³⁶ I Piagets teori finns det inte utrymme för skolan och lärare, eftersom barnet själv konstruerar sin kunskap utifrån handling. Det är enligt honom slöseri att lära barnet något som det inte är mogen för.³⁷

Till skillnad mot Piaget så anser Vygotskij att språket är instrumentet för tänkandet, och utan språk kan ingen intellektuell utveckling ske. Barnet är beroende av andra människor till en början, de använder tal och gester för att göra sig förstådda och intressera andra.³⁸ Utifrån Vygotskijs teori är lärare väldigt viktiga för barnets utveckling.³⁹

Bruner anser att barn söker kunskap på egen hand, men att det behöver hjälp från andra. Då barnet i skolan lär sig ett visst ämne kallar Bruner det för ”ämnets syntax”, vilket leder till att barnet får mer kunskap och närmar sig det vetenskapliga sättet att förstå ett ämne på. Undervisningen gör även att barnet lär sig kulturella sätt att tänka och strukturera sin egen inläring.⁴⁰

³⁶ Arfwedson, Gerd (2004:17) *Hur och när lär sig elever?*

³⁷ Ibid. sid. 24

³⁸ Ibid. sid. 27

³⁹ Ibid. sid. 29

⁴⁰ Ibid. sid. 39

Inom kognitivismen ska kunskap kunna överföras till andra situationer för att det ska kunna uppfattas som kunskap.⁴¹ Prawat m.fl. menar att det bästa sättet för elever att lära in kunskap är att utveckla deras förmåga att organisera och reflektera över sin kunskap.⁴² Det är viktigt att man lär eleverna att binda samman olika delar i deras kunskapsbas för att de ska kunna organisera kunskapen. Arfwedson skriver att man länge har vetat att bra lärare presenterar ny kunskap så att eleverna kan koppla den till sin gamla kunskap. Detta bidrar till att göra kunskapen tillgänglig, och är en strategi för att stimulera elevernas förmåga att binda samman sina kunskaper.⁴³ Elever kan öka tillgängligheten på kunskap genom att tvingas skriva eller diskutera innehåll och genom det reflektera över olika ämnen.⁴⁴

Forssell⁴⁵ skriver att pedagogikens utveckling beror på flera olika teorier och personer. En stor inverkan var skolkommissionen som sattes in 1946, som ledde till att Sverige fick en gemensam grundskola. John Deweys pedagogik kan man se tydliga spår av i dagens skola genom det problembaserade lärandet och projektarbete.⁴⁶ Dewey hävdar att ett stort problem för skolan är att den inte är verklighetsförankrad. Skolan har inte det verkliga livets villkor och motiv och måste enligt Dewey, bli en miniatyr av samhället där uppgifterna har en klar referens till livet utanför skolan. Han menar även att observationsförmåga och uppfinningsrikedom övades förr genom hantverket i skolan, som inte gav eleverna enbart logiskt tänkande och fantasi utan även en verklighetsförankring.⁴⁷

Dewey relaterar den brist på social samvaro, som enligt honom finns i skolan, till att det inte finns någon gemensam aktivitet som känns produktiv för eleverna. Han menar att det inte finns några sociala motiv i skolan, och istället borde skolan utmärkas genom samarbete, idéutbyten och aktivt arbete.⁴⁸ En annan sak som Dewey är kritisk mot är uppbyggnaden av klassrummen, med bänkar på rad och kateder längst fram. Han menar att det inte finns utrymme för aktiviteter i ett sådant klassrum, istället betonar uppställningen det passiva lyssnandet och läroboksberoendet. Dewey anser även att det finns två centrala pedagogiska problem i skolan, som är effekter av att människan har skapat institutioner för att forma människan till aktiva samhällsvarelser. Det första problemet är bristen på social samvaro, som

⁴¹ Ibid. sid. 53

⁴² Ibid. sid. 95

⁴³ Ibid. sid. 103

⁴⁴ Ibid. sid. 120

⁴⁵ Forssell, Anna (2005:12-13) *Boken om pedagogerna*

⁴⁶ Ibid. sid. 79

⁴⁷ Ibid. sid. 85

⁴⁸ Ibid. sid. 86

har skapats genom traditionell klassrumsundervisning. Det andra problemet är att skolan stänger ute det verkliga livet och blir en värld i sig.⁴⁹

Skolans undervisning ska inte enbart utgå från ett ämne och förmedlas genom läroböcker eller katederundervisning, menar Dewey. Examinationerna ska inte heller ske genom att barnen räknar upp det de har lärt sig automatiskt, och enligt Dewey är skolan specialiserad, ensidig och trångsynt. Han menar även att skolan förstärker de skillnader mellan det teoretiska och det praktiska som finns i vår kultur, och genom att introducera det praktiska kommer eleverna bli mer engagerade i allt.⁵⁰ Dewey tror även att det avgörande för att skolan och undervisningen ska bli framgångsrik är att man knyter an till elevernas intressen, känsloliv, uppfattningar och deras motivation. Forssell tolkar Dewey på det sättet att skolans mål ska vara att producera reflekterande människor som kan klara praktiska uppgifter och koppla till sitt eget liv, inte människor som har specifika ämneskunskaper och kan räkna upp fakta inom dem.⁵¹

En annan pedagog som ansåg att skolan skulle vara en del av det verkliga livet är Maria Montessori. Hon menar att det finns ett behov av en mer dynamisk och verklighetsförankrad undervisning.⁵² Läraren ska i Montessoris pedagogik fungera som en vägledare i elevens sökande efter kunskap, och eleverna ska få en möjlighet att arbeta praktiskt och själva ta initiativ. Hon vill att barnet ska få en syn om att allt i världen har ett samband, och det är detta som hennes pedagogik grundar sig på. Om eleverna studerar detaljer utan att först studera helheten kommer det att skapas ett kaos, menar Montessori.⁵³

Pedagogen Freinet menade att arbetet måste vara meningsfullt och ha en mottagare. Enligt honom ska hjärnan och handens arbete värderas lika, och om alla barn vet vad de ska göra och varför kommer de att vilja arbeta och bidra.⁵⁴ I de skolor som Freinet hade fick barnen ha ateljéarbete flera dagar i veckan, för han menade att barn måste få total frihet i sökande efter kunskap och genom att experimentera med material växer barnens nyfikenhet och det skapas frågor hos barnet.⁵⁵ Skolorna har även ett gemensamt tema, som alla på skolan arbetar med samtidigt.⁵⁶

Forssell skriver att både internationell och svensk forskning som visar att de outtalade referensramar, attityder och värderingar som finns gentemot flerspråkighet och kulturell

⁴⁹ Ibid. sid. 87-88

⁵⁰ Ibid. sid. 92-93

⁵¹ Ibid. sid. 96-97

⁵² Ibid. sid. 157

⁵³ Ibid. sid. 161-163

⁵⁴ Ibid. sid. 171-172

⁵⁵ Ibid. sid. 179-180

⁵⁶ Ibid. sid. 181

mångfald utgår från en enspråkig och homogen kulturgrupp. Med det menar hon att skolan har en benägenhet att vilja tillbakavisa och neutralisera olikheter inom skolan, och motverkar på så sätt nya etnicitets- och identitetsskapande som har mångfalden och olikheter som grund.⁵⁷ Forsell tycker istället att skolan borde genomsyras av positiva värderingar gentemot språklig och kulturell mångfald, för att främja tvåspråkig utveckling och för att få en positiv bekräftelse av de unika möjligheter som flera kulturer och tvåspråkighet medför.⁵⁸

Hon menar ändå att det på senare tid har blivit vanligt att man använder mångkulturell undervisning för att beteckna ett förhållningssätt i alla elevers undervisning, som syftar på undervisning som främjar respekt, tolerans, jämlikhet med mera. Forsell poängterar att språket är ett viktigt sätt att visa vårt ursprung, grupptillhörighet och personlighet, och därför även en viktig hörnsten för flerspråkiga barns identitetsbygge.⁵⁹ Problemen för dessa elever är enligt Forsell inte fackorden, utan de allmänna orden som lärare utgår från att eleverna kan trots att de inte behärskar dessa ord fullt ut. Elever med svenska som förstaspråk har även mer erfarenhet av de språkdrag som finns i det formella språket, och deras språk är mer automatiserat medan andraspråkselever får arbeta mer med sitt språk.⁶⁰

2.1.1 Gardner och de multipla intelligenserna

Psykologen Howard Gardner, som tänkte mycket kring utbildning, menar att en människa inte enbart har en intelligens utan flera olika. Med intelligens menar han förmågan att lösa problem och framställa produkter som värderas högt. Genom sin teori kritiserade Gardner intelligenstester och tankarna kring dem. Han ställde sig kritisk mot tester med isolerade uppgifter som lyfts ut från sitt sammanhang och menar att man får en bättre uppfattning av intelligensen genom att människan ställs inför verkliga problem.⁶¹

Från början sa Gardner att människan har sju intelligenser, men senare har han lagt till en åttonde intelligens. Dessa åtta intelligenser finns i nedanstående tabell, *Tabell 1*, utifrån Forsells tolkning.⁶²

⁵⁷ Ibid. sid. 326

⁵⁸ Ibid. sid. 327

⁵⁹ Ibid. sid. 328-329

⁶⁰ Ibid. sid. 338-339

⁶¹ Ibid. sid. 214-215

⁶² Ibid. sid. 217-219

<i>Intelligens</i>	<i>Intelligensens drag</i>	<i>Yrken för intelligensen</i>
Språklig intelligens	Vid god språklig intelligens tycker man om att läsa, skriva och lyssna. Man har lätt att hitta ord, har ett rikt ordförråd och lätt att stava och formulera sig väl.	Bibliotekarie, guide, logoped, journalist, sekreterare, svensklärare.
Logisk-matematisk intelligens	Intresserad av logiska mönster, samband, klassifikationer, problemlösning och matematik. Man har lätt att lära sig, och lätt för dataprogram.	Revisor, statistiker, ekonom, fysiker, matematiklärare, försäkringskonsult.
Visuell-rumslig intelligens	Har lätt för att tänka i bilder, lätt att föreställa sig föremål från olika vinklar och lätt att se hur saker och ting hänger ihop. Man är känslig för färg, linjer, form, djup och dess relationer. Denna intelligens är något som också synsvaga och blinda personer kan ha.	Ingenjör, industridesigner, fotograf, inredningsarkitekt, målare, pilot, skulptör, uppfinnare.
Kroppslig-kinestetisk intelligens	Kan behärska sin kropp väl, lätt att hålla balansen, utföra komplicerade kroppsörelser, tycker om att arbeta med sina händer.	Dansare, sjukgymnast, bilmekaniker, idrottslärare, hantverkare, snickare, guldsmed.
Musikalisk intelligens	Skicklig på att uppfatta och framställa rytmer och melodier. Hör när någon sjunger falskt, och har lätt för att återge melodier.	Musiker, diskjockey, låtskrivare, studiotekniker, sångare, dirigent, instrumentbyggare, körledare, musiklejare.
Social intelligens	Lyhörd för hur andra tänker och känner, kan leva sig in i andra personers motiv och avsikter som styr beteendet, och lätt att bemöta andra människor med dessa kunskaper i bagaget. Man kan lyssna, förhandla och lösa konflikter, arbetar gärna i grupp och har lätt för att läsa kroppsspråk.	Skolledare, domare, sjuksköterska, antropolog, rådgivare, försäljare.
Intrapersonell intelligens	Man har självkänedom, vet hur man känner sig och vad man behöver för att må bra. Realistiska uppfattningar om de egna starka och svaga sidor. Man är reflekterande och arbetar gärna ensam.	Präst, psykolog, författare, terapeut, egen företagare.
Naturalistisk intelligens	De som har stark naturalistisk intelligens är skickliga på att känna igen och klassificera arter i omgivningen, flora och fauna. Man har en förmåga att sköta om, tämja och umgås med levande varelser. Man kan även ha en mer abstrakt förmåga som gör att man upptäcker nya mönster, som man kan hitta hos till exempel Carl von Linné. Denna förmåga har Gardner lagt till, den har tidigare funnits under visuell-rumslig och logisk-matematisk intelligens.	Jägare, fiskare, fältbiolog, bonde, kock, trädgårdsmästare, läkare, laboratorieassistent, biologilärare.

Tabell 1 – De multipla intelligenserna utifrån Forssells tolkning.

Gardner menar att alla människor har alla intelligenser, däremot är de olika starka hos olika personer, vi har alla starka och svaga sidor. Alla kan utveckla sina intelligenser till en högre nivå, med hjälp av uppmuntran, en stimulerande miljö och god undervisning.⁶³ Han menar även att varje intelligens är knuten till en viss del av hjärnan, så om en del av hjärnan skadas försämras endast den intelligens som är knuten till just den delen av hjärnan. Ett argument för att Gardners teori skulle stämma, som både Forssell och Gardner själv tar upp, är förekomsten av underbarn, genier och idiot savants.⁶⁴

Enligt Gardner ska all undervisning sträva mot förståelse för att individen ska kunna tillämpa det den har lärt sig. Med förståelse menar han att man kan använda kunskaper och färdigheter för att belysa nya problem och frågeställningar, annars har individen inte förstått vad hon lärt sig.⁶⁵ Han är emot att man försöker använda sig av alla intelligenserna samtidigt inom ett ämne när man undervisar i klassrummet. Man ska närma sig ett ämne på flera sätt, men att använda sig av alla åtta intelligenserna samtidigt leder bara till bortkastad tid och onödigt arbete.⁶⁶

Thomas Armstrong har anpassat Gardners teori om multipla intelligenser till arbetet i klassrummet. Gardner säger att det är viktigt att vi kan känna igen alla våra intelligenser och att vi vet hur vi ska vårda dem, han menar även att vi är alla olika på grund av att våra intelligensers olika kombinationer.⁶⁷ Armstrong skriver om att olika inlärningsstilar är beroende av hur intelligenserna yttrar sig hos eleverna, och beroende på vilken intelligens som har övertaget kan man hitta vilket sätt som eleven lär sig bäst på.⁶⁸

Som lärare kan man själv undersöka sin egen undervisningsstil genom teorin om multipla intelligenser och ta reda på hur man använder dessa intelligenser. Även om man inte själv behärskar alla intelligenserna ska man veta hur man kan använda sig av dem i undervisningen, man kan till exempel fråga andra lärare om hjälp, be eleverna om hjälp eller använda skolans tekniska resurser.⁶⁹ Det finns, enligt Armstrong, även olika faktorer som påverkar intelligensernas utveckling. Tillgång till resurser och mentorer är en faktor som kan påverka intelligenserna, historiska och kulturella faktorer i samhället kan påverka hur barnets

⁶³ Ibid. sid. 220-221

⁶⁴ Ibid. sid. 216

⁶⁵ Ibid. sid. 228

⁶⁶ Ibid. sid. 222

⁶⁷ Armstrong, Thomas (1998:11) *Barns olika intelligenser*

⁶⁸ Ibid. sid. 20

⁶⁹ Ibid. sid. 26

intelligens värderas, geografiska faktorer påverkar, familjefaktorer och de personliga omständigheterna påverkar även hur barns intelligenser utvecklas.⁷⁰

Varje barn har alla intelligenser men vid en mycket tidig ålder börjar de visa anlag för några specifika intelligenser som troligtvis har utvecklats till en inlärningsmetod när de börjar skolan. Armstrong tycker att lärare ska se på barnen när de uppför sig illa om de vill ta reda på vilken intelligens som är mest utvecklad, till exempel klottrar och dagdrömmer en visuellt-rumslig elev, en språklig elev pratar oombedd och den sociala eleven pratar med andra elever.⁷¹ Linda Andersson refererar i sitt examensarbete på Södertörns högskola till Hans Skoglund som säger att skolan länge har prioriterat det traditionella kunskapsbegreppet, den logisk-matematiska och den lingvistiska, och resten av intelligenserna får då inte lika stor plats.⁷² Teorin om de multipla intelligenserna fungerar som ett botemedel mot ensidigheten som finns i undervisningen enligt Armstrong.

Redan Platon tycktes på sätt och vis medveten om multimodal undervisning när han skrev: "...använd inte tvång utan låt undervisning vid unga år vara en sorts nöje – så finner du lättare barnets anlag,"⁷³

Armstrong menar även att John Dewey och Maria Montessori hade undervisningsmodeller som bygger på de multipla intelligenserna.⁷⁴ Han förespråkar även tematiskt arbete när man som lärare arbetar efter de multipla intelligenserna, och menar även att allt fler lärare börjar inse betydelsen av att undervisa tvärvetenskapligt. Armstrong tycker att temaarbete överskrider ämnesgränserna, väver ihop kunskaper med verkligheten och låter eleverna använda sina intelligenser i ett sammanhang.⁷⁵

Alla elever kan inte lyckas efter alla metoder, men om man som lärare använder sig av alla metoder vid olika tillfällen finns det alltid något tillfälle som alla elever får utnyttja sin mest utvecklade intelligens menar Armstrong.⁷⁶

⁷⁰ Ibid. sid. 31-32

⁷¹ Ibid. sid. 34-35

⁷² Andersson, Linda (2002:1) *Integrering med estetiska ämnen*, C-uppsats i pedagogik inom Lärarutbildningen, Södertörns högskola

⁷³ Ibid. sid. 55

⁷⁴ Ibid. sid. 55

⁷⁵ Ibid. sid. 67

⁷⁶ Ibid. sid. 70

2.2 Ämnesintegrering

Ett problem för lärare som är vana att undervisa på teoretiska program, men som ska börja undervisa elever på praktiska program, är hur de ska motivera dessa elever skriver Rudhe.⁷⁷ Hon menar även att varje skola har en egen kultur och därför är det omöjligt att veta om det som fungerar på en skola även gör det på en annan skola. Det viktigaste för kärnämneslärare som ska undervisa på yrkesprogram är att de har en bra kommunikation med lärarna i karaktärsämnena, som är synlig för eleverna. Eleverna måste uppleva att lärarna är överens och har gemensamma mål.⁷⁸ Rudhe skriver om en engelsklärare som utgick från eleverna på fordonsprogrammets intresse för bilar när hon undervisade dem i engelska, vilket gjorde att engelska blev en helhet ihop med karaktärsämnet. Läraren förklarade det som att hon blev en människa för eleverna, och en lärare i karaktärsämnen menar att lärarna i kärnämnen måste legitimeras av karaktärsämneslärarna inför eleverna, därför är det bra med ett samarbete.⁷⁹

Samma lärare förklarar att de i engelska läser texter om det som eleverna gör i karaktärsämnena, men läraren i engelska skulle vilja utveckla det mer.⁸⁰ De menar även att eleverna på yrkesprogram har en kunskapssyn som är nyttoinriktad, det viktigaste är att de kan använda kunskapen i deras yrke. Ett sätt att motivera dessa elever är att skapa en helhet mellan karaktärsämnena och kärnämnen.⁸¹

Andra samarbeten som Rudhe skriver om är då lärare i alla ämnen skapar diskussioner som utgår från elevernas yrkesprogram, till exempel att elever som studerar till bonde diskuterar etik genom att de läser en artikel om galna-ko-sjukan.⁸² En lärare motiverade eleverna i ämnet svenska som andraspråk genom att dela in dem i grupper efter vilket program de skulle gå på gymnasiet.⁸³

En viktig aspekt är att lärarna måste sätta sig in i varandras kursplaner och lära känna varandra om de ska samarbeta.⁸⁴ Rudhe menar att det inte är enkelt att samarbeta eller integrera då elever tycker det är förvirrande att kurserna ligger nära varandra till innehållet, eftersom de inte är vana.⁸⁵ Klara Andersson tar upp bifrostpedagogiken i sitt examensarbete,

⁷⁷ Rudhe, Elisabet (1996:5) *Ur nöd – i lust*

⁷⁸ Ibid. sid. 7

⁷⁹ Ibid. sid. 10-11

⁸⁰ Ibid. sid. 20

⁸¹ Ibid. sid. 25

⁸² Ibid. sid. 33

⁸³ Ibid. sid. 40

⁸⁴ Ibid. sid. 47

⁸⁵ Ibid. sid. 86

vilka utgår från konstupplevelser i sin undervisning och man menar att konsten visar det som finns och det som kan bli, samt att den omskriver verkligheten på ett estetiskt språk.⁸⁶

Hon skriver även att samarbete mellan ämnen och att skapa en helhet för eleverna har haft svårt att etablera sig på skolorna. Lärarna är måna om sitt arbetssätt och anser att de själva kan ge eleverna en fördjupad kunskap inom sitt ämne.⁸⁷ Jan Nilsson menar att de lärare som arbetar ämnesintegrerat har en speciell pedagogisk grundsyn, skriver Eva Åkerlund i sitt examensarbete vid Lindköpings universitet.⁸⁸

De lärare som Åkerlund har intervjuat i sitt examensarbete hade olika mål och syften med sin ämnesintegrering, de ville ge eleverna en helhetssyn, sammanhang, få dem att samarbeta med andra, ge dem verklighetskunskaper och motivation.⁸⁹ En lärare som arbetade utan timplaner tyckte att det var lättare att ämnesintegrera eftersom hon var mer flexibel, och en annan lärare sa att det viktigaste är att eleverna förstår helheten för att de ska förstå delarna.⁹⁰ Åkerlund skriver i sin diskussion att skoldagen borde kretsa kring problem- och fenomenbaserade arbetsområden för att elevernas tänkande ska utvecklas⁹¹. Klara Hellberg refererar i sitt examensarbete till en utvärdering av Skolverket 2003 som rapporterade att 85% av lärarna ansåg att elevernas studieresultat förbättrades genom ämnesintegrering⁹².

2.2.1 Integrering mellan ämnena bild och svenska

Vid mitten av 1800-talet infördes bildämnet i den svenska skolan⁹³, och under hela tiden har ämnet pendlat mellan två poler. Den ena är att ämnet används som mål, där eleven ska utvecklas inom bildämnet, och det andra är bildämnet som medel för att underlätta inhämtningen av kunskap i andra ämnen. Det är fortfarande oenigheter om var tyngden ska ligga inom skolan.⁹⁴ Det har även pågått en kamp i skolvärlden för bildämnets existens i skolan, skriver Elsner. Det som bildlärare och de andra estetlärarna i hennes undersökning

⁸⁶ Andersson, Linda (2002:4) *Integrering med estetiska ämnen*, C-uppsats i pedagogik inom Lärarutbildningen, Södertörns högskola

⁸⁷ Ibid. sid. 17

⁸⁸ Åkerlund, Eva (2003:8) *Ämnesintegrerat arbetssätt*, C-uppsats inom Lärarutbildningen, Institutionen för beteendevetenskap, Lindköpings universitet

⁸⁹ Ibid. sid. 21

⁹⁰ Ibid. sid. 23-24

⁹¹ Ibid. sid. 33-34

⁹² Hellberg, Klara (2005:5) *Samverkan mellan bild, svenska och SO – en lyckad treenighet?*, Examensarbete på Lärarprogrammet, Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet

⁹³ Elsner, Catharina (2001:13) *Så tänker lärare i estetiska ämnen*

⁹⁴ Ibid. sid. 14

argumenterar för är att deras ämnen stärker elevernas personlighetsutveckling, kreativitet, koncentration och att de underlättar inläringen i andra ämnen.⁹⁵

När det gäller bildämnet framhåller bildlärarna fyra aspekter av ämnet; livsförhöjande, utforskande och kognitiv, nyttoaspekt samt bildningsaspekt. Under den livsförhöjande aspekten hör den personliga tillfredsställelse som skapandeprocessen ger, och den utforskande och kognitiva aspekten handlar om konstupplevelsen och den visuella upplevelsen. Nyttoaspekten är att eleven förstår bildens betydelse som kommunikationsmedel, och till sist bildningsaspekten som innebär att eleverna förstår värdet av vårt kulturarv och bilden som uttrycksbehov.⁹⁶

Bildlärare som Elsner har intervjuat menar även att bildämnet kan få elever att utveckla den språkliga förmågan och begreppsbildningen genom att de tecknar och lär sig att se bilder.⁹⁷ Bildlärarna i undersökningen ser positivt på ämnesintegrering mellan de estetiska ämnena, där ämnena är på samma nivå och inget av ämnena är en hjälpreda till det andra. De samarbetar även med ämnet svenska på en av de intervjuade bildlärares skola, och läraren menar att båda ämnena handlar om fantasi. Där fungerar texter som en inspiration till bildskapande.⁹⁸ Det sker även samarbete med naturorienterande ämnen (no) och samhällsorienterande ämnen (so), där man gör de mer abstrakta kunskaperna mer begripliga.⁹⁹

En av lärarna tror att man kan integrera bild med vilket läsåmne som helst, eftersom man kommunicerar både genom tal, text och genom bilder. De talar mycket om att samarbeta ”bra” kring ett tema för att integrera ämnen.¹⁰⁰ Något som framhävs av alla lärare i Elsners undersökning är den lust och glädje som eleverna får av konstnärlig verksamhet, och speciellt den skapande processen. Filosofen Csíkszentmihályi har kommit fram till att konstnärlig verksamhet skapar en lyckokänsla, som han kallar för ”flow”. Den känslan uppkommer även i andra prestationssammanhang.¹⁰¹ Lärarna i Elsners undersökning framhäver speciellt att den konstnärliga verksamhetens syfte är kommunikationen mellan människor.¹⁰²

Lärarna hade olika uppfattningar av vad en estetisk upplevelse innebär, men hälften av dem ansåg att det handlar om att bli känslomässigt berörd.¹⁰³ De framhäver även bildämnets undersökande och utforskande karaktär som relateras till biologens sätt att arbeta.¹⁰⁴

⁹⁵ Ibid. sid. 15

⁹⁶ Ibid. sid. 25-29

⁹⁷ Ibid. sid. 30

⁹⁸ Ibid. sid. 32

⁹⁹ Ibid. sid. 33-34

¹⁰⁰ Ibid. sid. 34

¹⁰¹ Ibid. sid. 58

¹⁰² Ibid. sid. 59

¹⁰³ Ibid. sid. 81

Fricke skriver i en artikel om ett samarbete över 3 år som en skola hade med författaren Mats Wahl år 2003. Syftet var att man skulle integrera ämnena bild och svenska, och sätta skolarbetet i ett sammanhang. Eleverna fick reflektera över vad som var viktigt i Mats Wahl böcker och de fick visualisera dessa inre bilder som de fick av en känsla, händelse eller citat när de läste. Detta skulle de presentera genom en ”ism”, och skriva en motivering till sitt motiv, teknik och hur de hade jobbat.¹⁰⁵

Bilder påverkar oss mer än ord känslomässigt, men det saknas idag medvetenhet och kunskap för att använda bilden, säger Ruth Gschwendtner i en intervju med Birgitta Haglund. Gschwendtner tycker att skolan inriktar sig för mycket på skriftspråket istället för att lära oss att avkoda det visuella, enligt Haglund. Kravet på talang som många känner när de ska måla hämmar oss.¹⁰⁶ Nordström skriver även i en respons på en läsares kommentar till hans artikel om bildanalys att man som bildlärare känner en större säkerhet i sitt yrke om man får kunskaper i bildskapande. Detta kan leda till nya kontakter och en vilja att samverka med andra lärare inom andra områden.¹⁰⁷

Bild förklaras som ett kommunikationsämne i Läroplanen, skriver Kockum i en artikel. Han menar även att i dagens samhälle är det visuella dominerande överallt. Forskaren och professorn Ann Bamford menar enligt Kockum att det visuella blir allt viktigare i arbetslivet, både för att skaffa sig och presentera kunskap. Kockum skriver även att bildämnet kan tydliggöra innehållet i andra ämnen genom att man integrerar dem.¹⁰⁸

*Kanske kan man jämföra människans verbala förmåga att kommunicera med ljud, med hennes visuella talang för att teckna. Något som redan tidigt i historien var nödvändig för att kunna kommunicera. Hon tecknade i sanden, på träbiter, grottväggar, berghällar, djurhudar, stenar och på den egna huden.*¹⁰⁹

Teckningen har använts sedan fornminnes tider och kan även användas som ett instrument för forskning liksom Leonardo da Vinci gjorde, menar Kockum i en annan artikel. Fortfarande är teckningen ett effektivt verktyg för att förstå sammanhang och funktion, och skolan skulle kunna uppmuntra elever att göra enkla teckningar i andra ämnen än i bild för att gestalta

¹⁰⁴ Ibid. sid. 60

¹⁰⁵ Fricke, Marianne, *Bilder möter ord*, Bild i skolan nr 01/2003

¹⁰⁶ Haglund, Birgitta, *”The learning eye” ”Bilderna går in i oss och börjar leva sitt eget liv som vi inte ens märker själva”*, Bild i skolan nr 02/2004

¹⁰⁷ Nordström, Gert Z., *Varför bildanalys?*, Bild i skolan nr 01/2004

¹⁰⁸ Kockum, Arne, *”Visuell förmåga viktigare än att kunna stava”*, Bild i skolan nr 02/2007

¹⁰⁹ Kockum, Arne, *Teckna i alla ämnen*, Bild i skolan nr 03/2007

kunskaper. Kockum menar även att teckningen öppnar för bilder som är omöjliga att framställa med hjälp av fotografi.¹¹⁰

I boken *Bildanalys* skriver Borgersen och Ellingsen om ett moment som både kursplanerna i svenska och i bild innehåller, nämligen bildanalys. Borgersen och Ellingsen menar att vi idag lever i en bildkultur där vi stöter på bilder överallt. Bild är ett kommunikationsmedel som berättar något för oss, och det finns klara likheter mellan bild och verbal text.¹¹¹ Både text och bild är ett kodat teckenspråk som består av bokstäver, ord och meningar, respektive streck, figurer, former och ibland färger.¹¹²

Elever är vana att betrakta bilden ytligt, som lärare gäller det att få eleven att stanna upp och se detaljer och att de har en funktion i helheten, men om man som lärare börjar med det teoretiska kring bilder tappar eleverna lätt intresset.¹¹³ Ett exempel som Borgersen och Ellingsen ger på hur man kan arbeta med bilder är att först träna upp eleverna på att se detaljer och helhet i en bild. Läraren visar först en bild i cirka 2 sekunder då eleverna ska vara uppmärksamma på vad de ser, sedan får de en frågelista om vad de såg på bilden. När eleverna är klara och läraren frågar om de ska se bilden igen blir eleverna snabbt intresserade eftersom de vill veta om de hade rätt, då blir de även motiverade att gå djupare in i bilden. Sedan får eleverna skriva en berättelse om bilden med hjälp av några frågor.¹¹⁴ Borgersen och Ellingsen menar att det finns två anledningar till att använda bilden på detta sätt, för det första att det är en infallsvinkel till bildanalys och för det andra att eleverna ska tala eller skriva.¹¹⁵

Ett annat sätt att använda bilder på är att träna ordklasser genom bilder, vilket gör att eleverna lär sig ordklasser i ett sammanhang. De får se en bild med många detaljer och ska skriva ner alla substantiv som de ser och sedan skriva dit ett adjektiv framför. Dessa ord skrivs så att alla kan se dem, för att man ska få fler aspekter av bilden, och en diskussion skapas. Sedan får eleverna skriva en historia utifrån bilden, antingen om vad som har hänt, vad som händer eller vad som kommer hända. Det är också bra att jämföra bilder för att bli medveten om just den bilden som man arbetar med.¹¹⁶ En bra grund för diskussion enligt författarna är bilder som avslöjar människans bristfälliga förmåga att se, vilket eleverna ofta tycker är spännande.¹¹⁷

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Borgersen, Terje & Ellingsen, Hein (1994:11) *Bildanalys*

¹¹² Ibid. sid. 12

¹¹³ Ibid. sid. 26

¹¹⁴ Ibid. sid. 26-29

¹¹⁵ Ibid. sid. 30-31

¹¹⁶ Ibid. sid. 31-33

¹¹⁷ Ibid. sid. 54

Att arbeta med bilder som inte har någon titel kan vara intressant för eleverna, det blir då mer fritt att tolka när inte titeln ger ledtrådar. Det eleverna kan diskutera är vad de tänker på när de ser bilden, komma på en titel till bilden, och sedan berätta tankarna till en kompis för att jämföra dem.¹¹⁸ Eleverna kan även arbeta med historien bakom bilden och vilka människorna på bilden är. Det kan vara intressant att de får skriva om bildens historia, och eleverna bli ofta förvånade när de ser bildens verkliga ursprung.¹¹⁹

Borgersen och Ellingsen anser att största anledningen till att använda bilder i språkämnerna är för att eleverna ska producera en muntlig eller skriftlig text. Det viktigaste är då att hitta bilder som motiverar eleverna.¹²⁰ De skriver även om hur man kan använda gamla bilder i nya sammanhang¹²¹ och jämföra olika reportage.¹²² Man kan även som lärare visa på relationen mellan bild och text, och den spänning som skapas i bilden för att vi ska fortsätta att läsa texten.¹²³ Bilder kan även användas för att väcka ett intresse för ett ämne, och göra ämnet mer konkret för eleverna. Det kan vara så att en bild väcker känslor när man vet dess sammanhang, men ensam har den en helt annan betydelse.¹²⁴

Ett alltid aktuellt ämne är reklam. Genom att eleverna får ta med sig tidningar som de kan klippa annonser ur och sedan analysera bilden, får de reda på hur reklamen verkar.¹²⁵ Även sammanhanget som bilden visas i, skolbok eller galleri, kan påverka hur vi uppfattar den.¹²⁶

2.2.2 Bildämnet som ett ”hjälpämne”

Klara Hellberg skriver i sitt examensarbete vid Umeå universitet om att det finns en oro hos forskare att kreativiteten och skapandet har en undanskymd roll och anses oviktig i skolan.¹²⁷ Arne Kockum skriver i sin artikel att den förra kulturministern Marita Ulvskog och Skolverket har sagt att man ska integrera bild med andra ämnen. Kockum beskriver bildlärare som pionjärer när det gäller projektarbete och integrering, men de har sämre arbetsvillkor än

¹¹⁸ Ibid. sid. 58

¹¹⁹ Ibid. sid. 62-64

¹²⁰ Ibid. sid. 67

¹²¹ Ibid. sid. 72

¹²² Ibid. sid. 92

¹²³ Ibid. sid. 76

¹²⁴ Ibid. sid. 95

¹²⁵ Ibid. sid. 111

¹²⁶ Ibid. sid. 131

¹²⁷ Hellberg, Klara (2005:4) *Samverkan mellan bild, svenska och SO – en lyckad treenighet?*, Examensarbete på Lärarprogrammet, Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet

andra lärare. Bildlärare är även duktiga på att stärka elevers självkänsla och identitet skriver han. Däremot ifrågasätter Kockum vad man menar med att integrera bild med andra ämnen, om bildlärare ska bli hjälpgummor eller göra skolarbeten snyggare. Istället menar han att man ska försöka stärka bildämnets ställning i skolorna och inte göra bildlärare till hjälpgummor.¹²⁸

Bildtimmarna är ofta få och eleverna får göra vad de vill på lektionerna, skriver Gafvelin. Flera lärare på låg- och mellanstadiet säger att de själva inte kan måla, och därför får eleverna göra vad de vill, men Gafvelin menar att eleverna inte får räkna hur de vill eftersom matematik anses vara viktigt. Han tycker att vi ska förändra vår syn och kunskaper i bild, samt ge ämnet större utrymme i skolans styrdokument, men då gäller det att lärare på det lokala planet inte får göra som de vill när de undervisar i bild.¹²⁹

I ett av Lärarutbildningskommitténs grunddokument står det att estetisk kunskap ska in i alla ämnen och skolformer, skriver Marner i en artikel. Han skriver även att en annan utredning av Kultur och skola talar om estetik och kultur i skolan, men de tar inte upp de estetiska ämnena. Även Monica Lindgren nämns i Marners artikel, då hon i sin avhandling skriver om estetisk verksamhet. Lindgren menar att det finns olika sätt att tänka inom estetisk verksamhet, ett av dessa är det hon kallar för compensation. Det är då de svåra teoretiska ämnena ska kompenseras för det eleverna inte klarar av genom estetisk verksamhet. Det andra sättet är balans och helhet, där estetisk verksamhet används för att balansera upp teoretiska ämnen. Den sista är lustfylld aktivitet, och Marner menar att det finns en underförståddhet om att teoretiska ämnen är tråkiga och estetisk verksamhet gör dem roliga och skapar en helhetsmiljö. Det förväntas ingen kritik mot eleverna eftersom kompetensen inte är viktig, huvudsaken är att eleverna har roligt. Inkompetens hos eleverna i estetisk verksamhet ses som en fördel för läraren, eftersom det viktigaste är att ha roligt med barnen. Slutligen menar Marner att det skapas mening genom medvetande och i språket, medan kroppens verksamhet är mindre värd. Teori och praktik stödjer inte varandra, utan separeras.¹³⁰

En lärare på en skola i Karlskrona tröttnade på att eleverna inte fick tid att fördjupa sig i bildämnet, så han införde tretimmarspass i bild under 6 veckor för årskurs 6-9, vilket har gjort att bildämnets status har stärkts hos eleverna. Han menar att det blir större flexibilitet i undervisningen och eleverna kan inte slappa igenom lektionerna, och läraren klarar även kursplanens mål i ämnen utan problem.¹³¹

¹²⁸ Kockum, Arne, *Bild är förvandling*, Bild i skolan nr 03/2003

¹²⁹ Gafvelin, Göran, *En vardag med många problem i bildämnet*, Bild i skolan nr 02/2005

¹³⁰ Marner, Anders, *Bild, musik och slöjd nonchaleras av Myndigheten för skolutveckling*, Bild i skolan nr 04/2006

¹³¹ Gry, Egil, *Tretimmarspass i bild*, Bild i skolan nr 03/2007

3 Resultat

Under den här rubriken kommer jag enbart att redovisa de resultat som mina kvalitativa intervjuer har gett, inte koppla till litteratur eller egna tankar. Svaren på intervjufrågorna har jag delat in under rubriker som kan relateras till mina frågeställningar: *På vilket sätt integrerar/samarbetar lärare i ämnena bild och svenska? Vad är positivt respektive negativt, och vilka svårigheter finns det med denna integrering? Prioriteras samarbeten med andra ämnen?*

3.1 Presentation av de intervjuade lärarna

Maria är 51 år gammal och har arbetat som lärare i 27 år, av dem är 19 år på hennes nuvarande skola. Denna skola är en kommunal gymnasieskola som ligger i en storstad i Mellansverige, ett av deras program är Estetisk Bild- och formgivning. Maria undervisar på estetiska programmet i kurserna: Bild och Form grundkurs, Estetisk verksamhet, Bild, Form, Måleri och skulptur inom Bild och Form fördjupning.

Eva arbetar på en kommunal gymnasieskola i en mellanstor stad i mellersta Sverige. Hon är 49 år, och har arbetat som lärare i 13 år. På sin nuvarande skola har hon arbetat i 8 år. Eva undervisar årskurs 1-3 på gymnasiet i kurserna Bild, Foto, Estetisk verksamhet och Projektarbete.

Caroline undervisar i bild, dans, drama, film och viss instrumental undervisning på en kommunal högstadieskola i en mindre ort i norra Sverige. Hon är 35 år och har arbetat som lärare till och från i 8 år, ungefär lika länge som hon har undervisat på sin nuvarande skola. Caroline undervisar både på skolans del som kallas Kulturskolan, och på den vanliga skolan undervisar hon i ämnet bild i årskurs 7-9.

Karin undervisar i ämnena svenska, engelska och franska, på samma gymnasieskola som Maria. Hon är 57 år, och har arbetat 30 år som lärare, 20 av dessa på hennes nuvarande skola. Karin har årskurserna 1-3 på gymnasiet.

Ellinor arbetar på samma högstadieskola som Caroline, där hon undervisar i svenska och so. Hon är 42 år och har arbetat i 4 år som lärare, alla dessa på hennes nuvarande skola. Årskurserna hon undervisar i är år 7, 8, och 9.

Anna är 61 år och arbetar på ett kommunalt gymnasium i en storstad i mellersta Sverige. Hon har arbetat som lärare i 32 år, och 31 år av dessa är på hennes nuvarande skola. Anna är utbildad till lärare i svenska och drama, men undervisar för tillfället inte i svenska, och drama har hon med åk 1 på gymnasiet. Hon har även ett stort intresse för bild, och arbetar som bildlärare med att ge nyanlända invandrarelever kunskaper i det svenska språket genom bildskapande.

Mikael är 42 år och har arbetat som lärare i 9 år, varav 7 år på sin nuvarande skola. Han arbetar halva tiden i skolan och den andra halvan på skolans distansundervisning. På distansskolan går svenska elever som bor i andra länder i hela världen, bland annat för att de har föräldrar som arbetar i dessa länder. De läser sina tre sista år i grundskolan på distans för att de ska kunna börja i en svensk skola när de kommer tillbaka till Sverige. Själva skolan är en kommunal grundskola som ligger i en storstad i mellersta Sverige, där Mikael undervisar i årskurs 7-9.

Sara arbetar på en grundskola, som är en friskola. Skolan ligger i en mellanstor stad i mellersta Sverige. Sara är 26 år gammal, och har arbetat som lärare sedan augusti 2007, hela tiden på hennes nuvarande skola. Hon undervisar i ämnena svenska, bild och slöjd, i årskurs 6-9. Skolan skiljer sig från andra skolor, både kommunala och friskolor, genom att det redan finns ett färdigt upplägg för lärarna. De bestämmer inte sitt upplägg själva, utan det bestäms uppifrån, och elevernas lektionsuppgifter är redan bestämda.

3.2 På vilket sätt kan man integrera bild och svenska?

Det finns många olika sätt och möjligheter att integrera ämnena bild och svenska. Jag kommer här att ta upp hur de intervjuade lärarna arbetade med att integrera ämnena, både genom egen integrering och genom samarbete med andra lärare.

3.2.1 Att integrera på Estetiska programmet med inriktningen Bild och form.

Alla gymnasieskolor där jag har intervjuat lärare har haft Estetiskt program med inriktningen Bild och form, varav tre av dessa intervjuade lärare arbetade just på denna inriktning. Karin samarbetade inte med bildlärarna, eller använde sig av bildskapande i sin svenskundervisning. Hon berättade att de tyckte eleverna hade tillräckligt med bild ändå, men bildesteterna har ”finare” svenskböcker med fler bilder. Inte heller Maria, som arbetar som bildlärare på samma skola, integrerar eller samarbetar med svenska i sin undervisning.

Detta gjorde däremot Eva, i stor utsträckning. När hon planerar moment brukar hon tänka på vad som skulle passa in i både svenska och bild. Sedan presenterar Eva sitt förslag till svensklärarna, som även är involverade i bildesteternas arbete i kursen Projektarbete¹³² i årskurs 3. Hon brukar även samarbeta med svensklärarna och ta ut olika delar i bild och svenska, och göra till något gemensamt. Eleverna har bland annat fått arbeta i bilden och sedan redovisat i svenskan. Då ska de uppfylla de krav som gäller vid redovisning i svenska, till exempel att se på publiken och tala högt och tydligt. På redovisningarna närvarar både läraren i svenska och bild. I svenskan får eleverna även skriva om tankar som de har kring sina målningar och hur de gjorde för att nå slutprodukten.

Ett annat samarbete som Eva har haft med en svensklärare är att eleverna får ett papper med citat av konstnärer. Dessa citat handlar om hur konstnärerna uppfattar konst och vad konst betyder för dem. Eleverna får välja ett av citaten och sedan ska de ta reda på mer om konstnären. De ska även leta reda på en bild av konstnären som de tycker passar med citatet, och göra en bildanalys av den. I svenskan får eleverna skriva citatet i kalligrafi, och på redovisningen presenterar eleverna sitt citat och bildanalysen presenteras muntligt. Både bilden och kalligrafin förstoras upp på väggen under redovisningen, och Eva menar att kalligrafierna blir mer levande då.

Evas elever har även fått arbeta i olika tuschtekniker på bildlektionerna, och i svenskan får de träna på att skriva rapport. Det blir som en övning inför det kommande projektarbetet i årskurs 3. Eva valde att arbeta i tusch eftersom eleverna hade arbetat mycket i tusch och dess tekniker redan innan. Rapporten som de ska skriva handlar om processen för att framställa sin bild. Eleverna får först välja en bild som de tycker om, och Eva pratar med dem om vad en pastisch och en parafra är. Eleverna får sedan analysera sin bild, helt fritt utan analysmodell. Sedan får eleverna själva framställa en bild i tusch, som är en pastisch eller en parafra av den

¹³² Kursplan för gymnasieskolan i kursen Projektarbete

bild som de valde i början. I slutet redovisas arbetet muntligt inför både Eva och svenskläraren.

3.2.2 Att arbeta med elever som har svenska som andraspråk

Anna arbetar som bildlärare på sin gymnasieskola, där hon försöker att ge nyanlända invandrarelever kunskaper i det svenska språket genom bildskapande. Eftersom hon är utbildad svensklärare, och har ett stort bild- och konstintresse, har hon den kompetensen som krävs för denna tjänst.

På elevernas schema står det att de ska ha bild, musik och drama, och Anna såg möjligheten att utveckla elevernas språk genom bild. Eleverna har redan ”vanlig” svenska, men Anna trodde att de skulle lära sig snabbare om de fick tala och skriva om det som de gör på bilden. De tidigare lärarna som eleverna har haft i bild har varit rena bildlärare, och de har då inte haft samma kunskaper i att lära ut svenska. Hon integrerar bild och svenska på sina egna lektioner, men med hennes bildklass samarbetar hon inte med andra lärare. Däremot har Anna varit med i samarbeten mellan svenska, bild, drama och musik. Då har de gjort en dockteater, där svenska och drama står för manus och dramaturgi, musiken för ljudeffekterna och bild står för dockorna. Sedan har de bjudit in kommunens alla förskolor på dockteater.

Med Annas elever i bild arbetar hon intensivt med att integrera bild och svenska. När eleverna först börjar hos henne har de varit i Sverige ungefär 3 månader, och alla är i gymnasieåldern. De går hos henne tills de är på den nivån att de nästan klarar av att gå i det vanliga gymnasiet. När de precis har börjat får eleverna göra en mapp där de ska förvara sina saker. Mappen ska ha ett motiv från deras hemland, och Anna tar hjälp av tidigare mappar som elever har gjort för att visa på exempel. Sedan får eleverna beskriva sitt land så gott de kan, oftast blir det med enstaka ord. De får berätta om vad det är för land, vad som finns där och vad de längtar tillbaka till.

Lite senare får eleverna måla sitt hus från hemlandet eller sitt drömhus. Anledningen till att Anna ger eleverna ett alternativ genom att de får måla sitt drömhus, är för att en del elever har varit med om krig, eller levt ett dåligt liv och inte vill minnas sitt hus i hemlandet. Eleverna får sedan beskriva huset som de har målat, och vad som finns utanför och i huset. Det gör att eleverna lär sig de mest vardagliga orden på ett mer naturligt sätt, i ett sammanhang.

Efter ungefär en termin menar Anna att eleverna börjar klara sig bättre i det svenska språket, vilket brukar vara efter jullovet. Då delar hon ut ett A3-papper som är indelat i sex rutor till eleverna, på pappret har hon skrivit "Mitt jullov" överst. Eleverna ska då rita scener från deras jullov i rutorna, och Anna berättar att det kan bli väldigt olika resultat eftersom alla elever inte firar jul. Sedan får eleverna presentera sitt arbete, då förstorar de upp bilderna på väggen och eleverna får berätta vad som finns på dem.

En annan uppgift som eleverna får göra är självporträtt. När de har gjort klart självporträttet får de beskriva sig själv, vad de tycker om, vad de känner och vad de vill i framtiden. Dessa uppgifter gör att eleverna har något konkret att utgå från när de lär sig svenska, menar Anna. När hon sedan bedömer eleverna utgår hon ifrån hur aktiva och engagerade de är, och inte hur fint de målar.

Eleverna har även fått arbeta med dikter hos Anna. De får skriva dikter och sedan illustrera till dem. I det arbetet tycker Anna att alla elever får visa sina starka sidor, de som inte är starka skribenter kan uttrycka diktens tanke i bilderna och tvärtom. Hon menar att det gör att hon kan använda det som eleverna är starkast på och kombinera detta.

3.2.3 Att integrera svenska och bild på högstadieskolor

Enligt svenskläraren Ellinor samarbetade hon inte med bildläraren Caroline på deras skola. Hon menade att det mest har med planeringen att göra, då eleverna har fem gånger så mycket svenska som bild i veckan. Däremot samarbetar hon med Caroline så att Ellinor kan låna material från bildsalen när hon behöver, vilket ger henne själv möjlighet att integrera ämnena, vilket hon också gör. Ellinor integrerar bildämnet i sin undervisning både genom att ta inspiration från bilder och genom bildskapande.

När Ellinor använder bildskapande kan det handla om en händelse som eleverna får återskapa i bild. Hennes elever har bland annat fått återge grekiska sagor genom serier. Först gick Ellinor igenom fakta om serier och efter det fick eleverna återge en grekisk saga, som de tidigare pratat om, i tre serierutor.

När eleverna läser läroböcker stannar Ellinor ofta till vid olika bilder och för en diskussion kring dem. De brukar prata om vad bilderna visar, vad som händer på bilden, varför det händer och sambandet mellan texten i boken och bilden. Detta gör hon även i sitt andra ämne so, bland annat i undervisning kring Andra världskriget.

Caroline däremot, som jobbar som bildlärare på samma skola som Ellinor, menar att hon brukar försöka ha uppgifter i samma stil då svensklärarna har något tema. Ett exempel är då de hade miljö som tema. Då fick eleverna fotografera skolan, sopstationen, vägen till sopstationen med digitalkamera på Carolines lektioner. Lärarna hade bestämt temat gemensamt och Caroline var med och planerade hur bildlektionerna skulle se ut och vad de skulle göra där.

En lärare som satt i en annorlunda situation var Sara, som arbetar på en friskola. Hon bestämmer inte sina lektionsupplägg själv, utan det bestäms uppifrån av skolan och gäller på alla företagens skolor. Sara berättar att det finns moment i undervisningen som integrerar svenska och bild. I svenska ska eleverna skriva en berättelse som de sedan ska måla bilder till, och bilderna måste knyta an till deras berättelse. Sara tycker att en nackdel är att det bara ska vara ett visst antal bilder för att det ska bli godkänt, och uppgiften betygsätts inte i ämnet bild utan enbart i svenskan. Även i slöjdarbetet integreras ämnena, då elevernas förberedelser både ska vara gjorda av bilder och text, sedan ska eleverna skriva en slutreflektion efter avslutat arbete. Inte heller här betygsätts båda ämnena, svenskan är det ämne som glöms bort.

Sara menar att det inte finns någon ren integrering mellan bild och svenska på skolan, det är alltid något av ämnena som inte betygsätts. Det är ingen full integrering, men båda ämnena är med i momenten.

Mikael arbetar väldigt mycket med att integrera sina ämnen bild och svenska. Han menar att både bild och svenska är språk, och han använder dem som stöd för varandra. När jag intervjuade Mikael höll han på med tre moment där svenska och bild var integrerade.

I årskurs 7 arbetade eleverna med fabler. Mikael går igenom vad fabler är, och eleverna får skriva egna fabler. Sedan ska de illustrera dessa fabler så att det verkligen syns att det är fabler som de har skrivit, till exempel att huvudkaraktärerna avbildas som katter eller andra djur med kläder istället för människor.

Årskurs 9 höll på att läsa boken *En komikers uppväxt* av Jonas Gardell, som de har fått uppgifter kring. I bilden har eleverna gått igenom hur man arbetar i flytande tusch. Sedan ska eleverna måla en scen ur boken i flytande tusch. Det ska vara en scen som de fastnade för när de läste, och de ska även välja ut ett citat ur boken som de fastnade för. Eleverna som går skolans distansutbildning höll också på med en uppgift som integrerade bild och svenska. Eleverna ska välja ett konstverk av den surrealistiska konstnären Joan Miró. Denna målning ska eleverna få inspiration av för att skriva en novell.

3.3 Vilka för- och nackdelar finns det med denna integrering?

Lärarna som jag har intervjuat ansåg alla att det fanns många fördelar med att integrera svenska och bild i undervisningen, och väldigt få nackdelar. Maria ansåg att det var positivt att man kan se likheter mellan svenska och bild, bland annat att både svenska och bild är språk på olika sätt. Båda ämnena handlar om kommunikation, menar Maria, och eleverna kan då förstå båda ämnena bättre genom ett möte mellan dessa. Trots det samarbetade hon inte med svensklärarna på skolan. Maria tycker även att det är viktigt att det inte pågår ett samarbete hela tiden, för att det skulle göra att ämnenas karaktär och kunskapskrav försvinner.

Eva, som liksom Maria arbetar på gymnasiet, tycker att integreringen mellan svenska och bild är positiv då eleverna slipper ”uppfinna hjulet” på varje lektion, utan de får arbeta med samma projekt i bild och svenska. Eva menar även att detta ger en större möjlighet till att fördjupa sig inom ämnena. Det är viktigt att eleverna får fördjupa sig, men liksom Maria anser hon att eleverna även måste ha lektionerna var för sig. Hon har även sett att eleverna blir bättre på att samarbeta genom integrering, och elevernas arbetsbelastning blir mindre. Eleverna får en större och naturlig gemenskap, och klassen känns mer som ett vi.

Eva anser att de, genom att arbeta kring eleverna och anpassa sig efter dem, ser dem som hela människor, vilket eleverna märker. Om eleverna arbetar med samma projekt i svenska som i bild har de projektet mer levande när de kommer till bilden, och de vet vad de ska göra. Eleverna får en annan studiemotivation då de får fundera på samma sak i bilden som på svenskan, och de får helt andra förutsättningar när de arbetar.

Eva säger att eleverna inte kan satsa 100 % i alla kurser om man inte integrerar ämnen, och hon påpekar även att det står i Läroplanen¹³³ att man ska integrera ämnen. Eva menar att eleverna har så mycket annat att göra i skolan, och när de kommer till lektionen har de glömt bort vad de gjorde sist, vilket har ändrats efter att de började integrera svenska och bild. Eva berättar också att elevernas muntliga redovisningar i bild har påverkats av svenskan, och eleverna har blivit mer självsäkra.

Trots att inte Sara frivilligt kunde integrera svenska och bild ansåg hon att eleverna får ett större sammanhang i undervisningen vid en integrering. Hon menar även att eleverna får större förståelse för bildämnet genom att de får analysera och reflektera över det. Eleverna får en känsla av att allt hänger ihop, och att bildämnet också räknas. Sara tycker att det är bra att

¹³³ Lpf 94 – Läroplan för de frivilliga skolformerna

det finns ett praktiskt ämne som bild, eftersom alla elever inte är starka inom de teoretiska ämnena och har lättare för de praktiska. Hon tror även att man kan höja bildämnets status genom integrering.

Mikael tyckte att det finns många positiva effekter av att integrera svenska och bild. Det ena ämnet förtydligar det andra, vilket gör att eleverna får större lust för ämnena. Han menar även att det bara är skolan som delar in ämnena, det är ingen korrekt bild av verkligheten. Därför är det viktigt att integrera ämnen, för att eleverna ska få ett större sammanhang och kunna koppla sina kunskaper till vardagen. Mikael anser att man bör integrera så mycket som möjligt i skolan.

Anna, som arbetar med invandrarelever, tycker att det är positivt att eleverna har något konkret att utgå från när de lär sig svenska. Om de ska lära sig ord som beskriver människan kan de utgå från ett självporträtt och när de ska lära sig ord som man kan hitta i vardagen kan de utgå från huset som de har målat. Anna tycker även det är viktigt att eleverna får möjlighet att uttrycka sina känslor och tankar. Som lärare tycker hon att hon får bättre kontakt med eleverna genom att integrera bild och svenska.

Även Eva ser positiva effekter för lärare genom att man integrerar ämnen. Hon menar att man ofta kan bli vardagsblind som lärare, och glömma bort hur mycket man kan inom sitt ämne. Genom att integrera ämnen ser man hur mycket man egentligen kan i sitt ämne, och man uppskattar sitt eget kunnande på ett annat sätt.

Sara tycker att integrering av ämnen gör att lärarna på skolan får större förståelse för varandras ämnen. För bildämnet menar hon att det kan innebära att det får större status på skolan. Mikael tycker att integrering kan göra arbetet mer lustfyllt för lärarna, vilket han även menar att det gör för eleverna. Han tycker att det är viktigt att inte vara "enögd" som lärare, utan till exempel använda sig av andra redovisningsformer än att bara stå och prata.

Det var inte mycket negativt som de intervjuade lärarna kunde se i en integrering mellan bild och svenska. Eva tyckte att långa projekt kunde bli tröga och eleverna arbetar inte på bra, men annars kunde hon inte se något negativt. Anna såg inget negativt, men hon ville påpeka att det är viktigt att eleverna får ha undervisning i "vanlig" svenska när de har kommit en bit och blivit bättre i det svenska språket.

Caroline upplever att bild kan bli lite av ett "pysselämne" till de andra ämnena när man ska samarbeta. Det gör att den konstnärliga processen blir lidande och eleverna får snarare illustrera än att utforska bildens uttrycksmöjligheter. Detta är även något som Eva fått erfara

när hon arbetade i grundskolan. Bilden blev som ett hjälpämne där eleverna skulle sitta och rita insekter i sina biologiböcker, och hon fick problem med att uppnå bildämnets mål.¹³⁴

Ellinor såg inget negativt med integrering, men hon menar att det är lättare om man har båda ämnena själv när man ska planera, men det är inte lika roligt. Hon tycker även att det ska finnas samma intresse av att det ska fungera då man integrerar ämnen. Man måste vara samspelta om man ska planera ihop och se fördelarna med att integrera. Mikael påpekar att det måste finnas ett klart mål med elevernas uppgifter som läraren ska hålla sig till för att det ska fungera. Detta, menar han, är viktigt i alla ämnen och inte bara då man integrerar. Det gäller att läraren är tydlig för att undervisningen ska bli lyckad.

3.4 Finns det några svårigheter med denna integrering?

Eva tyckte att det var svårt på sin nuvarande skola att få ihop ett samarbete eftersom schemat inte tillåter det. Hon menar att ett samarbete inte är något som man kan planera i förbigående, utan lärarna måste sitta ner och prata med varandra. Eva anser att lärare i bild och svenska ofta har skilda uppfattningar om vad kunskap är, och det gäller att hitta lika åsikter om man ska samarbeta. Hon tycker inte att dagens skolform är anpassad för samarbete, på grund av till exempel scheman. Programrektorn på Evas skola vill ändra på detta och skapa möjligheter till samarbete. Just nu håller skolan på att delas in i mindre skolor efter program.

Maria menar att en svårighet är att bildämnet blir en hjälpredda till svenska, istället för att de möts på lika villkor, vilket både Caroline och Eva bekräftar. Liksom Eva tycker Caroline att svårigheterna mest är schematiska. Hon tycker att man vid ett bra samarbete ska finnas där när arbetet sätter igång och sedan finnas där för att inspirera eleverna och fungera som ett bollplank för deras idéer. Detta upplever Caroline som ett problem, eftersom det inte finns sådana möjligheter. Annars blir det så att svensklärarna sätter igång arbetet och Caroline får ta hand om bilden, och resten gör svensklärarna. Eller att svensklärarna gör hela jobbet eftersom eleverna bara har en timme bild i veckan. Svenskläraren på skolan, Ellinor, tycker inte att det finns några svårigheter med att integrera bild och svenska, men hon menar att man måste se till kursplanens mål för de olika kurserna. Självklart finns det mål som inte går att förena naturligt, men hon själv har inte studerat bildämnets mål.

¹³⁴ Grundskolans kursplan för ämnet bild

Sara såg det som ett problem om man som lärare inte förankrar integreringen på ett bra sätt, så att eleverna inte förstår meningen med samarbetet och inte tycker att det är givande. Hon menar även att tidsaspekterna kan vara ett problem på andra skolor, däremot känner hon inte att det är något problem på hennes skola. Sara förklarar det med att hennes skola har ett så öppet schema och salar att det inte blir något problem med schema och logistik om man skulle vilja ändra något.

Maria, som liksom Eva arbetar på estetiska programmet med inriktning bild, såg inte schematiska problem. Hon tyckte att det svåra är att både svenska och bild är ämnen som är omfattande att ta sig igenom, i bilden ska eleverna lära sig att se bilder, lära sig material, tekniker. Detta är moment som kräver mycket tid, vilket Maria menar att man oftast inte har tid till i något stadium om man inte går på ett bildestetiskt gymnasieprogram. Där menar hon istället att det krävs mycket mer av eleven, som personlig utveckling, och om man ändå skulle samarbeta tycker Maria att det ska ske på båda ämnenas villkor.

Detta är även något som hennes kollega Karin håller med om, att det är många moment som ska hinnas med i svenskan. Hon menar att de upplever att eleverna på bildestetiska programmet får så mycket undervisning i bild ändå, bland annat läser de en historiekurs om konst och kultur.

Inte heller Mikael ser något problem med en integrering, så länge det finns klara beröringspunkter i integreringen. Han uppfattar det som att hans elever nu finner det naturligt att integrera bild och svenska. Eleverna har även svenska i bildsalen, vilket gör att de kan sprida ut sig på de större borden och förvara sina saker i bildsalen. Den klassen som Mikael är handledare för har även svenska och bild efter varandra en dag i veckan, så de kan sitta kvar i samma sal under båda lektionerna istället för att byta sal.

Annas svårigheter såg lite annorlunda ut. Hon tyckte att en svårighet var att många arabiska länder inte arbetar och värderar bild. Det gör att eleverna från dessa länder har svårt att måla något föreställande, och de blir ofta ledsna över det. De jämför sig med de andra eleverna och tycker då att de är dåliga och inte bra på att måla, vilket kan hämma deras utveckling enligt henne. Det är jobbigt för Anna eftersom hon vill ge eleverna gott självförtroende och glädje genom lektionerna. Hon menar att dessa elever inte är dåliga på att måla, de är bara inte vana att måla, många har en vilande talang som blommar upp efter ett tag.

3.5 Prioriteras samarbete med andra ämnen än bild och svenska?

På Mikael's skola har hans arbetslag ett tema varje termin där alla ämnen är inblandade. En anledning till samarbetet är att lärarna och eleverna ska lära känna varandra bättre och att alla ska känna att det är ett arbetslag. I årskurs 7 arbetar eleverna med att använda alla sina sinnen när de redovisar. Eleverna ska välja ett land som de arbetar med och tar reda på mer kring. Sedan ska de i redovisningen inte bara berätta om landet, utan de ska använda alla de fem sinnen.

Årskurs 8 har ett kärlekstema där man i ämnet no pratar om människan, i svenskan pratar man om kärlek i litteraturen, i so pratar man om idealiseringen av människan och i bild får eleverna bland annat måla kroki. I årskurs 9 ska eleverna planera en resa till en tänkt planet där det finns förutsättningar för människan att leva. De ska planera vad de ska ta med sig för att bygga upp mänskligheten på denna planet, vilken kunskap/böcker de ska ta med, vilka lagar och styrelseskick som de ska ha. Ett krav i uppgiften är att endast 100 personer får följa med till den nya planeten.

Även eleverna som går skolans distansutbildning har teman. Årskurs 9 har ett kulturtema där de ska ta reda på mer om kulturen i det land där de bor. Bland annat ska de i musiken ta reda på mer om vad som är speciellt med musiken i landet och spela in några exempel, i hemkunskapen ska de ta reda på mer om matvanorna i landet, hur man firar helger och man ska även bjuda familj och vänner på en maträtt som man har tillagat. I slöjden ska de ta reda på mer om modet i landet, se om det finns något hantverk i trä eller metall som är typiskt för just det landet, i idrott ska de berätta om populära sporter i landet, och i so ska de ta reda på mer om landet i form av historia, geografi, samhällskunskap och religion. I bild ska eleverna välja en konstnär från det land som de bor i och berätta mer om konstnären, sedan ska de måla en parafra på ett av konstnärens konstverk.

Både Maria och Eva samarbetar med lärarna i matematik på deras skolor. På Marias skola var det matematikläraren som föreslog samarbetet. Det fungerar så att:

När matematikläraren undervisar i matematisk beräkning av geometriska former och även att rita upp formerna, så undervisar vi i komposition, där vi använder oss av kunskapen om de olika geometriska formerna på det viset att de väljer valfria geometriska former i sina kompositioner.¹³⁵

¹³⁵ Intervju med bildläraren Maria över e-post

Hon tycker att det är bra att eleverna får se att matematik är ett viktigt ämne, även för de som studerar Bild och form.

Eva arbetar i ännu större utsträckning med lärarna i matematik. Hon tyckte att det lät spännande med ett samarbete, och matematikläraren hade inte stor respekt hos eleverna innan samarbetet startade, men det har hon fått nu. Samarbetet började under en temavecka, då alla estetelever på skolan enbart arbetar med sina inriktningar.

Bland annat handlar samarbetet, liksom Marias samarbete, om geometri. Då får eleverna göra geometriska figurer med hjälp av passare och linjal i bilden, även här arbetar de med komposition. Eva samarbetar även med matematikläraren när eleverna arbetar med perspektiv och gyllene snittet. Hon menar att gyllene snittet är något som sitter automatiskt i allas ögon, utan att vi behöver räkna ut det. Men på renässansen var man tvungen att kunna räkna ut gyllene snittet för att bli erkänd och få respekt som konstnär. Eva tycker att det är bra att ha kunskap om gyllene snittet när man ska komponera målningar, och i detta projekt får man förutom bild in både matematik och konsthistoria.

Ett önskemål som Eva har är att få samarbeta med ämnet religion. Hon menar att religionsämnet handlar både om identitet och om etik. Många elever identifierar sig med en religion idag, säger Eva, liksom många elever identifierar sig med det de målar. Etiken är även något som är viktigt att diskutera inom bild och konst överhuvudtaget, om vad som är rätt och fel och hur långt man kan gå.

Ellinor undervisar i ämnena svenska och so, vilket gör att hon ofta integrerar dessa ämnen i sin undervisning. Hon använder ofta texter från samhällskunskapen när eleverna ska träna på svenska, det gör att läsförståelsen sätts i ett sammanhang. Sara, som inte själv gör sitt upplägg, berättar att skolan har en kurs i ämnet no i årskurs 6, där flera ämnen integreras, bland annat bild. Eleverna skriver en bok om sin kropp, och i boken ska de tänka på layout, upplägg, komposition med mera. Dessa saker bedöms av bildlärarna, medan resten bedöms av lärarna i no. Eftersom hon är ny på skolan, och nyutbildad, har hon inte varit med på någon annan av kurserna, så hon vet inte om kurserna i de andra årskurserna ser lika ut. Upplägget bestäms uppifrån, och det är inget som lärarna själva kan bestämma.

Även Caroline har samarbetat med ämnet no, och hon menar att det oftast är så att en lärare frågar om man vill hjälpa till vid något projekt. De har även haft temaarbeten som Caroline har varit med på, bland annat när de hade energi som tema. Eleverna fick på hennes lektioner illustrera hur olika energiformer fungerade på ett begripligt sätt, dokumentera studiebesök med digitalkamera och göra fina framsidor till deras arbeten.

Det har också förekommit samarbeten mellan de praktiska estetiska ämnena, till exempel arbetade de under en heldag med modern konst med en årskurs 9. De var med i en internationell tävling, där en grupp elever vann och fick åka till Moderna museet i London för att ställa ut sitt verk tillsammans med barn från olika delar av världen. De har även samarbetat med skolkökets ansvariga i en tävling där eleverna skulle måla sin favoritmat. Caroline samarbetar även med den lokala konstföreningen. De har utställningar två gånger om året som eleverna brukar besöka, och konstföreningen ställer upp med att låsa upp utställningslokalen på morgonen innan den har öppnat.

De försöker även samarbeta med länets kulturpedagoger som är anställda av landstinget. Caroline har haft ett filmprojekt som kallas för STEPS med en av dem, där de även samarbetade med Norge. Caroline har även samarbetat i ett projekt där en konstnär kom och arbetade med en årskurs 8 i att göra skulpturer av skrot. Kulturskolan där Caroline också arbetar har ett samarbete med filmpoolen i länet, där de har gjort ett projekt med musikvideor av barnvisor med årskurs 1, och nu håller de på med ett animationsprojekt med ortens femåringar. Hon tror att det finns mycket som man samarbetar kring, men som man inte tänker på, till exempel affischer och bilder till hemsidan.

Anna arbetar mycket ihop med musikleäraren, där hon själv fungerar mest som dramalärare, i bland annat kursen Estetisk verksamhet.¹³⁶ De har även gjort projekt där både bild, musik och drama ingår, där man i drama skriver historier, i musiken gör man musik till historierna och i bilden gör man kulisser och rekvisita. Anna menar att man ofta arbetar tematiskt med projekt, men att man i projekten håller sig till sitt eget ämne. Hon förklarar det som att man vill arbeta med sin specialitet.

Karin samarbetade inte med några andra lärare, men hon såg inte heller några negativa effekter av att integrera ämnen. När jag frågade henne varför hon inte samarbetade med andra ämnen, om det var ett eget val eller om det bara har blivit så, fick jag inget svar av henne vilket är en av nackdelarna med att intervjua över e-post.¹³⁷

Jag frågade även bildlärarna hur de uppfattade att andra lärare ställde sig till att integrera bild med sina ämnen. Caroline tror att många lärare skulle kunna tänka sig att samarbeta, men för henne beror det på hur upplägget är och om hon räcker till. Caroline vill inte bara komma in som ”en kul grej” som lättar upp arbetet, utan hon vill vara med i planeringen också. Hon menar att en integrering kräver mycket planeringstid, vilket är svårt att få för tillfället.

¹³⁶ Kursplan för gymnasieskolan i kursen Estetisk verksamhet

¹³⁷ Häger, Björn (2001:137-138) *Intervjuteknik*

Annas skola uppmuntrar ämnesintegrering, och hon menar att man blir populär hos cheferna om man gör projekt som syns utåt, till exempel i tidningar. Anna säger att det ligger i tiden att integrera, och hennes medarbetare är positiva till det. Hon säger även att det kan finnas konservativa lärare som vill ha alla timmar i sitt ämne själva, men det är inte så vanligt på hennes skola. Även Eva tycker att de andra lärarna är väldigt intresserade, nyfikna och att de vill ämnesintegrera. Tyvärr har schemat gjort det nästan omöjligt på hennes skola, och det krävs mer tid då de andra lärarna inte vet mycket om bildämnet och dess mål sedan tidigare.

Maria tror också att många lärare vill samarbeta med bildlärare för att ämnena annars kan kännas tunga och isolerade från ett helhetstänkande.

4 Diskussion och slutsats

Utifrån litteraturen och mina intervjuer har jag kommit fram till att ämnesintegrering ger större sammanhang i undervisningen och eleverna får en bättre verklighetsförankring i skolan. Om även skolledare, lärare och politiker är positiva till ämnesintegrering och läroplanerna uppmuntrar och kräver det, finns det ingen anledning till att inte integrera eller samarbeta ämnen emellan. Klara Hellberg refererar i sitt examensarbete till Skolverkets utvärdering 2003, där 85% av lärarna ansåg att eleverna har blivit bättre i skolan genom ämnesintegrering, vilket är ett väldigt stort skäl till att ämnesintegrera.¹³⁸

Linda Andersson skriver i sitt examensarbete att samarbete och helhetssyn på lärande har haft svårt att etablera sig på skolorna, bland annat på grund av att lärarna är måna om sitt undervisningssätt och tycker att de själva kan ge eleverna fördjupad kunskap.¹³⁹ Jag kan också tycka att det är för lite samarbete på skolorna, men jag tror att de har blivit mer de senaste åren. Andersson skrev sitt examensarbete 2002, och mycket har förändrats sedan dess. Lärarna som jag intervjuade var alla positiva till ämnesintegrering, trots att vissa av dem inte integrerade eller samarbetade mellan ämnena, och bildlärarna tyckte att andra lärare verkade positiva till samarbete.

Dewey menar att ett problem med skolan är att den inte är verklighetsförankrad, och tycker att skolan ska vara en miniatyr av samhället. Han menar även att det måste ske mer aktiviteter mellan eleverna i skolan, för att skapa en social samvaro, som han menar inte finns.¹⁴⁰ Jag håller med om att det är mycket eget arbete i skolan, men det får inte heller bli enbart grupparbete, för då är det lätt att några elever tar sig igenom skolan med hjälp av andra elever. Det viktigaste är att skolan är verklighetsförankrad, och att eleverna vet syftet med den kunskap som de får och kan koppla den till verkligheten och andra ämnen.

Samtidigt tror jag att många lärare känner att det är jobbigt att samarbete mellan ämnena, för att de tycker det blir mycket extra arbete. Rudhe skriver att det inte är lätt att integrera ämnen eftersom eleverna blir förvirrade då innehållet i ämnena ligger för nära varandra.¹⁴¹ Många lärare kan känna att eleverna blir förvirrade, men det är ingen anledning till att inte integrera ämnen. Eleverna kommer att vänja sig vid arbetssättet, vilket även Mikael i min

¹³⁸ Hellberg, Klara (2005:5) *Samverkan mellan bild, svenska och SO – en lyckad treenighet?*, Examensarbete på Lärarprogrammet, Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet

¹³⁹ Andersson, Linda (2002:17) *Integrering med estetiska ämnen*, C-uppsats i pedagogik inom Lärarutbildningen, Södertörns högskola

¹⁴⁰ Forssell, Anna (2005:85-86) *Boken om pedagogerna*

¹⁴¹ Rudhe, Elisabet (1996:86) *Ur nöd – i lust*

intervju bekräftar. Hans elever har vant sig vid att integrera svenska och bild, och för dem känns det nu naturligt. Att eleverna tycker att det är svårt när ämnena ligger nära till innehållet visar även på hur betygcentrerade eleverna i dagens skola är, det viktigaste är betyget. Denna känsla kan tas bort genom att ämnen integreras och eleverna får en större verklighetsförankring i skolan, så de vet varför de ska lära sig olika saker.

Valet att ämnesintegrera beror inte på när man utbildade sig, hur länge man har arbetat eller var man arbetar, enligt mig. Det är en kombination av dessa och att det finns en vilja hos läraren till förändring, som Forssell skriver.¹⁴² Av de intervjuade lärarna var de många som samarbetade mellan bild och svenska. Maria och Karin arbetade på samma skola, likaså Caroline och Ellinor, och jag kan se likheter mellan deras attityd till ämnesintegrering och uppfattningarna om vad som var svårt. Både Maria och Karin tyckte att det var mycket att lära sig i båda ämnena, och det fanns ingen tid till samarbete. Caroline och Ellinor talade båda om att det var lite tid som eleverna får till bild, och därför skedde det inte en integrering i den utsträckningen som de ville. Utifrån detta anser jag att det stämmer som Rudhe skriver om att det finns en egen kultur på varje skola, och det som fungerar på en skola kanske inte fungerar på en annan.¹⁴³ På vissa skolor fungerar det bra och lätt att samarbeta lärare emellan, medan det på andra skolor krävs annat från lärare och skolläda för att ett samarbete ska fungera.

4.1 Bildämnets roll

Caroline vill inte att hon enbart ska fungera som ett roligt inslag i de andra lärarnas planerade tema, vilket är fullt förståeligt. Även Kockum skriver om att bildlärare lätt kan bli hjälpgummor åt de andra ämneslärarna, eftersom de andra ämnena anses viktigare.¹⁴⁴ Det finns som sagt två sätt att se på bildämnet, för det första som mål för att eleverna ska utvecklas inom ämnet, och för det andra som medel för att underlätta inläring i andra ämnen. Elsner skriver att det finns oenigheter om var tyngden ska ligga i skolan.¹⁴⁵ Jag tror inte att tyngden ska ligga på antingen det ena eller det andra, utan det viktigaste är att det finns en balans mellan de båda. Lärarna i Elsners undersökning tyckte det var positivt med samarbeten mellan estetiska ämnen, där alla ämnena var på samma nivå.¹⁴⁶ Det skulle även kunna fungera

¹⁴² Forssell, Anna (2005:268) *Boken om pedagogerna*

¹⁴³ Rudhe, Elisabet (1996:7) *Ur nöd – i lust*

¹⁴⁴ Kockum, Arne, *Bild är förvandling*, Bild i skolan nr 03/2003

¹⁴⁵ Elsner, Catharina (2001:14) *Så tänker lärare i estetiska ämnen*

¹⁴⁶ Ibid. sid. 32

med andra ämnen, vilket det gör på flera skolor, men det måste finnas en vilja hos båda lärarna att deras ämnen ska få lika stort utrymme. Caroline är ute efter ett sådant slags samarbete, där hon som bildlärare inte hamnar i bakgrunden och blir ett medel för att underlätta arbetet i resterande ämnen.

Ingen bildlärare vill att deras ämne ska vara mindre värt eller att det enbart ska fungera som ett hjälpämne. Gschwendtner menar i en intervju med Haglund att kravet som vi känner när vi ska måla hämmar oss.¹⁴⁷ Många elever kan känna ett stort krav på sig om de inte målar ”fint” på bildlektionerna, och om så är fallet är det upp till bildläraren att få eleven att inte känna detta krav. De krav som Gschwendtner talar om skulle kunna lösas upp genom att eleverna använder skisser i andra ämnen för att förstå sammanhang, vilket Kockum skriver,¹⁴⁸ då känner de inte samma press när de kommer till bildlektionerna. Samtidigt skriver Marner att det inte är viktigt att vara duktig i bild, utan att man ska ha roligt, men då syftar han mer på de vuxnas åsikt. Han menar även att de teoretiska ämnena är mer värda i skolan, och teori och praktik separeras.¹⁴⁹ Detta är ytterligare en anledning till att integrera eller samarbeta mellan ämnen, för att visa att alla ämnen är lika mycket värda och lika viktiga för framtiden.

En bildlärare i Karlskrona hade tretimmarspass i bild under 6 veckor, vilket gjorde att ämnets status stärktes bland eleverna.¹⁵⁰ Kan det vara så att ett ämnes status påverkas av dess utrymme i skolan? Om ett ämne har få timmar i veckan pekar skolan på att det ämnet inte är lika viktigt som de andra ämnena med fler timmar. Borde vi då inte ge bild fler timmar, eller längre pass, så att lärarna får tid att genomföra kursens mål och eleverna får se varför de behöver ämnet? Om en skola har 60 minuter för en lektion i bild, ibland till och med mindre, tar det minst 10 minuter i början och i slutet för att ta fram material och plocka undan det. Då återstår 40 minuter för läraren att gå igenom uppgiften och för eleverna att utföra den, det leder inte till ett produktivt arbete enligt mig.

Om vi får bort det krav som Gschwendtner menar att eleverna känner över att prestera på bildlektionerna kommer dessa lektioner bli en tid för eleverna att koppla av. Då får de uppleva den lycka och glädje som Csíkszentmihályi kallar för ”flow”, och som man får genom den skapande processen.¹⁵¹ Det är även något som Mikael, som jag intervjuade, menar att både lärare och elever får genom att integrera bild med andra ämnen.

¹⁴⁷ Haglund, Birgitta, *”The learning eye” ”Bilderna går in i oss och börjar leva sitt eget liv som vi inte ens märker själva”*, Bild i skolan nr 02/2004

¹⁴⁸ Kockum, Arne, *Teckna i alla ämnen*, Bild i skolan nr 03/2007

¹⁴⁹ Marner, Anders, *Bild, musik och slöjd nonchaleras av Myndigheten för skolutveckling*, Bild i skolan nr 04/2006

¹⁵⁰ Gry, Egil, *Tretimmarspass i bild*, Bild i skolan nr 03/2007

¹⁵¹ Elsner, Catharina (2001:58) *Så tänker lärare i estetiska ämnen*

4.2 Elever på estetiska program med Bild och form inriktning

Bildläraren Eva i mina intervjuer använde sig av samarbete med svenska, samt matematik, på estetiska programmet med Bild och form inriktning. Jag tror att det är jättebra för dessa elever, som har valt att inrikta sig på bild att få integrera detta ämne med andra ämnen. Dessa elever brukar ofta ha lätt för att se och uttrycka sig i bilder, och samarbeten med andra ämnen underlättar deras inläring enormt, enligt mig. Om man utgår från Gardners teori om multipla intelligenser, och att eleven lär sig bäst på olika sätt beroende på vilken intelligens som är dominerande,¹⁵² skulle man kunna anta att visuell-rumslig intelligens är dominerande hos många av dessa elever. Det skulle betyda att de har lätt att lära sig genom att använda bilder.

Rudhe skriver även att det är viktigt att kärnämneslärarna och lärare i karaktärsämnena har en bra kommunikation som är synlig för eleverna när de undervisar på praktiska program, och att karaktärsämneslärarna legitimerar kärnämneslärarna inför eleverna. Detta för att eleverna på praktiska program ska respektera kärnämneslärarna, vilket även gymnasieläraren Eva på bildestetiska programmet bekräftar. Hon berättade att hennes elever i bild fick större respekt för läraren i matematik när Eva började samarbeta med henne. Liksom Carlgren och Marton skriver är lärarens auktoritet inget självklart, utan man måste vinna respekt och auktoritet från eleverna.¹⁵³ För Evas elever och deras matematiklärare skedde detta då Eva ”godkände” matematikläraren inför eleverna genom att samarbeta med henne, och eleverna fick se att deras inriktning bild och ämnet matematik har likheter och att matematik är viktigt även för de som arbetar med bild.

4.3 Förändringar i skolan och för läraryrket

Samhället har förändrats, och det påverkar lärarnas undervisning och de kunskapskrav som ställs på lärarna, som Forssell skriver.¹⁵⁴ Läraryrket handlar inte längre om att utföra givna uppgifter, utan det handlar om att utforma, pröva och förändra skolan och den egna undervisningen, menar Carlgren och Marton.¹⁵⁵ Genom att samhället och lärarens uppdrag har förändrats måste man även fundera på om skolans upplägg, med 40 minuters lektioner i varje

¹⁵² Armstrong, Thomas (1998:20) *Barns olika intelligenser*

¹⁵³ Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2004:82) *Lärare av i morgon*

¹⁵⁴ Forssell, Anna (2005:260-261) *Boken om pedagogerna*

¹⁵⁵ Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2004:82-84) *Lärare av i morgon*

ämne och lika schema varje vecka, verkligen håller. Det är bra att ha en grund att utgå från, men man får inte vara allt för instängd i hur det brukar vara. Eva säger i min intervju med henne att skolan inte är gjord för samarbete mellan ämnena, mycket på grund av schemat. Behövs det en förändring i skolan för att det lättare ska gå att integrera ämnena?

Det finns ingen anledning till att inte samarbeta och integrera ämnena då det står i både Lpo 94 och Lpf 94 att lärare ska låta eleverna arbeta med olika arbetssätt, samverka med andra lärare, skapa en balans mellan teori och praktik och att eleverna ska känna att kunskapen är meningsfull.¹⁵⁶ Skolan ska även skapa sammanhang och ett helhetsperspektiv,¹⁵⁷ och jag tycker inte att det kan göras på ett bättre sätt än att integrera och samarbeta mellan ämnena. Det ställs även krav på läraren i Läroplanerna att använda sig av olika arbetsformer, skapa en balans mellan teori och praktik, samt att samverka med andra lärare.¹⁵⁸ Både Mikael, Eva och Sara berättade att de ville ge eleverna ett större sammanhang genom att integrera bild och svenska. Eva påpekar även att det står i Läroplanen att man ska integrera ämnena, och det gör att eleverna kan satsa mer när de har mindre ämnena att tänka på. Mikael talar även om något annat som Läroplanerna skriver, nämligen att eleverna får koppla sina kunskaper till vardagen.¹⁵⁹ Anna tycker också att det är positivt att eleverna har något konkret att utgå från när de bättrar på vardagsorden och lär sig svenska, dessa ord menar Forssell att lärare utgår från att eleverna kan trots att detta inte är fallet. Hos de elever som har svenska som förstaspråk är svenskans språkdrag i det formella språket automatiserat, medan elever med svenska som andraspråk får arbeta mer med detta.¹⁶⁰ Ofta talas inte svenska i hemmet, utan elevernas modersmål, vilket gör att eleverna inte får de vardagliga orden i deras andraspråk, som i detta fall är svenska, utan de vet enbart vad ordet heter på deras modersmål.

Alla elever kan inte lyckas och vara bra på allt, men de ska få en chans att vara det. Vissa saker är man bättre på än andra, men man brukar säga att ”övning ger färdighet”, alltså kan man öva på det man inte är bra på och bli bättre. Detta gör det även möjligt för Gardners teori kring de multipla intelligenserna. Han menar att alla människor har alla intelligenser, men att vissa intelligenser är starkare än andra och de svaga kan tränas upp genom uppmuntran, en stimulerande miljö och en god undervisning.¹⁶¹ Ovanstående talesätt måste stämma på något sätt, och de flesta vet att man kan bli bättre genom att öva. I skolan prioriteras det att vara bra på de teoretiska ämnena, och de praktiska kommer i skymundan. Även Dewey menar att

¹⁵⁶ Lärarnas riksförbund (2003:24 & 55-56) *Läraryboken – läroplaner, skollagen, policydokument*

¹⁵⁷ Ibid. sid. 14-15 & 48-49

¹⁵⁸ Ibid. sid. 24 & 55-56

¹⁵⁹ Ibid. sid. 14-15 & 48-49

¹⁶⁰ Ibid. sid. 338-339

¹⁶¹ Ibid.

skolan gör skillnad på det praktiska och det teoretiska, och dessa blir inte till en helhet i undervisningen.¹⁶² Då får inte de elever som är bra på det praktiska visa detta i andra ämnen om de inte integreras. Att ämnena även kan stärka varandra har både Mikael och Eva upplevt. Evas elever har bland annat blivit bättre i både svenska och bild genom att dessa ämnen har integreras. Det är även något som Piaget säger kring barns utveckling, att barn kopplar de nya kunskaperna till tidigare kunskaper när de lär sig.¹⁶³ Om eleverna på estetiska programmet med bildinriktning kan koppla undervisningen i teoretiska ämnen till sina kunskaper i bildämnet kan de lättare få kunskap i de teoretiska ämnena. Prawat menar även att man behöver reflektera över det man lär sig för att få kunskap,¹⁶⁴ vilket gör att ämnet svenska och bild passar bra att integrera med andra ämnen, då båda dessa handlar om att reflektera och analysera enligt ämnenas kursplaner.

Dewey är kritisk mot uppbyggnaden av klassrummet och menar att det inte finns utrymme för aktiviteter där,¹⁶⁵ vilket jag absolut kan hålla med om. Bänkar i de ”vanliga” klassrummen är ofta uppställda på rad eller liknande vända mot tavlan längst fram i klassrummet, och de är inte speciellt stora för att eleverna ska kunna sprida ut sig på dem, oftast får man endast plats med en bok och något papper. Bildsalar på de skolor som har separata salar för bildämnet har ofta större bord där man kan sitta fler elever och man har möjlighet att arbeta med större saker och sprida ut sig. Det kan vara en anledning till att det känns mer avslappnat i en bildsal. Mikael som jag intervjuade hade låtit sina elever i svenska och bild ha svensklektionerna i bildsalen, vilket gör att de kan sprida ut sig mer på de stora borden. Jag tror att skolan har förändrats mycket sedan Dewey var verksam, men många undervisningssätt och attityder finns fortfarande kvar i dagens skola.

4.4 Samarbete och dess effekter

Det syns klart och tydligt utifrån mina intervjuer att det ämne som prioriteras i samarbeten på högstadiet är med ämnena so och no. På gymnasiet skedde det mindre integrering mellan dessa ämnen, och den integrering som fanns var kopplade till de program som eleverna gick på gymnasiet. Alla de intervjuade bildlärarna trodde eller visste att andra lärare var positiva till att samarbeta med bildämnet. En nackdel för möjligheten att integrera ämnen var enligt

¹⁶² Ibid. sid. 92-93

¹⁶³ Arfwedson, Gerd (2004:17) *Hur och när lär sig elever?*

¹⁶⁴ Ibid. sid. 95

¹⁶⁵ Forssell, Anna (2005:87-88) *Boken om pedagogerna*

Eva schemat, vilket även Sara trodde skulle vara svårt på andra skolor utom sin egna eftersom de är flexibla i schemat. Eva ansåg att skolan idag inte är gjord för samarbete, vilket även en lärare som arbetade utan timplaner i Åkerlunds uppsats bekräftade.¹⁶⁶

De intervjuade lärarna i min undersökning kunde även se mycket positivt för lärare genom ämnesintegrering. En effekt som jag tror många lärare kan ha nytta av är att man uppskattar sitt eget kunnande, som Eva sa i min intervju med henne. Alla behöver bli påmind och få bekräftelse ibland för att komma ihåg hur mycket man egentligen kan inom sitt ämne. Sara menade att lärarna också får bättre insyn i varandras ämnen och respekterar dessa mer genom integrering.

4.5 Slutsats

Jag tror inte att valet att arbeta ämnesintegrerat har att göra med på vilket stadium man arbetar på, utan det finns många andra olika saker som inverkar. En av dessa orsaker är den egna inställningen och synen på skolan och dess ämnen som lärarna har. Även inställningen som skolan och det omkringliggande området har till ämnesintegrering kan påverka hur lärarna arbetar. De lärare som integrerar svenska och bild hade flera idéer på hur man kan integrera, både själva och i samarbete med andra. De såg inte mycket negativt med ämnesintegrering, speciellt inte mellan svenska och bild, däremot ansåg de att det fanns otroligt mycket positivt. Svårigheterna rörde sig mest om brist på tid och problem med schemat. Ämnena so och no var de som prioriterades mest när det gällde ämnesintegrering med ämnet bild, och svensklärarna integrerade ofta bild i sin egen undervisning.

4.6 Vidare forskning

Syftet med mitt arbete var att ta reda på om och hur ämnena bild och svenska integreras i högstadiet och gymnasiet, och om det finns några skillnader mellan dessa stadier. Jag ville även se vad lärarna såg för positiva och negativa effekter, samt svårigheter när det gäller denna integrering.

¹⁶⁶ Åkerlund, Eva (2003:23-24) *Ämnesintegrerande arbetssätt*, C-uppsats inom Lärarutbildningen, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Förslag på vidare forskning skulle kunna vara att inrikta sig på ett specifikt program, till exempel hur bildesteter påverkas av ämnesintegrering med ämnet svenska eller hur elever på teoretiska program påverkas av ämnesintegrering. En vidare aspekt skulle även kunna vara hur lärarna påverkas eller hur eleverna ser på ämnesintegrering. Slutligen skulle det vara intressant att se hur elever med svenska som andraspråk påverkas av ämnesintegrering.

Referenser

Intervjuer med lärare

Maria (2007): intervju över e-post, 07.11.12
Ellinor (2007): intervju över e-post, 07.11.12
Karin (2007): intervju över e-post, 07.11.12 - 07.11.13
Anna (2007): intervju, 07.11.13
Caroline (2007): intervju över e-post, 07.11.12 - 07.11.19
Eva (2007): intervju, 07.11.23
Sara (2007): intervju, 07.11.26
Mikael (2007) intervju, 07.11.28

Läroplaner

Lpo 94 – Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, I:
Lärarnas riksförbund (2003) *Lärboken – läroplaner, skollagen, policydokument*

Lpf 94 – Läroplan för de frivilliga skolformerna, I: Lärarnas riksförbund (2003) *Lärboken – läroplaner, skollagen, policydokument*

Kursplaner för grundskolan

Bild
Svenska
Svenska som andraspråk

Kursplaner för gymnasieskolan

Bild och form
Bild och form, grundkurs
Bild och form, fördjupning
Bild
Estetisk verksamhet
Projektarbete
Svenska A
Svenska B
Svenska C
Svenska som andraspråk A
Svenska som andraspråk B

Böcker

Arfwedson, Gerd (2004) *Hur och när lär sig elever?*, 7:e uppl., Stockholm: HLS Förlag

Armstrong, Thomas (1998) *Barns olika intelligenser*, Jönköping: Brain books

- Borgersen, Terje & Ellingsen, Hein (1994) *Bildanalys*, Lund: Studentlitteratur
- Carlgren, Ingrid & Marton, Ference (2004) *Lärare av i morgon*, 1:a uppl. 6:e tryckningen, Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Elsner, Catharina (2001) *Så tänker lärare i estetiska ämnen*, Stockholm: HLS Förlag
- Forsell, Anna (2005) *Boken om pedagogerna*, 5:e uppl., Stockholm: Liber AB
- Häger, Björn (2001) *Intervjuteknik*, Stockholm: Liber AB
- Molander, Joakim (2003) *Vetenskapsteoretiska grunder – Historia och begrepp*, Lund: Studentlitteratur
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder*, 3:e uppl., Lund: Studentlitteratur
- Rudhe, Elisabet (1996) *Ur nöd – i lust*, Stockholm: Statens skolverk, Liber distribution

Uppsatser

- Andersson, Linda (2002) *Integrering med estetiska ämnen*, C-uppsats i pedagogik inom Lärarutbildningen, Södertörns högskola
- Hellberg, Klara (2005) *Samverkan mellan bild, svenska och SO – en lyckad treenighet?*, Examensarbete på Lärarprogrammet, Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet
- Åkerlund, Eva (2003) *Ämnesintegrerande arbetssätt*, C-uppsats inom Lärarutbildningen, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Artiklar

- Fricke, Marianne, *Bilder möter ord*, Bild i skolan nr 01/2003
- Gafvelin, Göran, *En vardag med många problem i bildämnet*, Bild i skolan nr 02/2005
- Gry, Egil, *Del 2- Bristfällig syn på konstnärliga processer i läroplanerna*, Bild i skolan nr 04/2006
- Gry, Egil, *Tretimmarspass i bild*, Bild i skolan nr 03/2007
- Haglund, Birgitta, *"The learning eye" "Bilderna går in i oss och börjar leva sitt eget liv som vi inte ens märker själva"*, Bild i skolan nr 02/2004
- Kockum, Arne, *Bild är förvandling*, Bild i skolan nr 03/2003
- Kockum, Arne, *Bild är kommunikation*, Bild i skolan nr 01/2005

Kockum, Arne, "*Visuell förmåga viktigare än att kunna stava*", Bild i skolan nr 02/2007

Kockum, Arne, *Teckna i alla ämnen*, Bild i skolan nr 03/2007

Marner, Anders, *Bild, musik och slöjd nonchaleras av Myndigheten för skolutveckling*, Bild i skolan nr 04/2006

Marner, Anders, *Kulturprojekt, distributiv kultursyn och hållbart lärande*, Bild i skolan nr 02/2007

Nordström, Gert Z., *Varför bildanalys?*, Bild i skolan nr 01/2004

Intervjufrågor

Inledande intervjufrågor

- Hur länge har du arbetat som lärare?
- Hur gammal är du?
- Vilka ämnen undervisar du i?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande skola?
- Vilken årskurs undervisar du i?

Svensklärare

1. Brukar du samarbeta med bildlärarna på skolan? I så fall på vilket sätt? Kan du ge ett exempel på ett samarbete?
2. Brukar du använda dig av bildämnet (anv. bilder, bildanalyser etc.) i din undervisning? I så fall på vilket sätt? Använder du dem som inspiration eller får eleverna själva skapa bilder? Kan du ge ett exempel på hur du gör?
3. Vad finns det för positiva respektive negativa effekter av att integrera bild och svenska? För eleverna och för lärarna.
4. Finns det några svårigheter med att integrera ämnena bild och svenska? För eleverna och för lärarna.
5. Samarbetar du, eller integrerar, med andra ämnen förutom bild i din undervisning? I så fall - varför har du valt att samarbeta med just det ämnet?

Bildlärare

1. Brukar du samarbeta något med svensklärarna på skolan? I så fall på vilket sätt? Kan du ge ett exempel på ett samarbete?
2. Vad finns det för positiva respektive negativa effekter av att integrera bild och svenska? För eleverna och för lärarna.
3. Finns det några svårigheter med en integrering dessa ämnen? För eleverna och för lärarna.
4. Samarbetar du, eller integrerar, med andra ämnen förutom svenska i din undervisning? I så fall - varför har du valt att samarbeta med just det ämnet?
5. Hur uppfattar du att andra lärare ställer sig till att integrera bild med sina ämnen?

Bild- och svensklärare

1. Brukar du integrera dina ämnen, bild och svenska, i din undervisning? I så fall på vilket sätt? Använder du bilder som inspiration eller får eleverna själva skapa bilder? Kan du ge ett exempel på hur du gör?

2. Vad finns det för positiva respektive negativa effekter av att integrera bild och svenska?
För eleverna och för lärarna.
3. Finns det några svårigheter med en integrering dessa ämnen? För eleverna och för lärarna.
4. Samarbetar du med eller integrerar du andra ämnen i din undervisning? I så fall - varför har du valt att samarbeta med just det ämnet?

Extra fråga till läraren Anna

1. Varför har du valt att använda dig av bildskapande för att ge eleverna kunskaper i svenska?
Hur arbetar du? Kan du ge några exempel?